DET FRANSKE SPROG

Michael Herslund ▪ Hanne Korzen ▪ Henning Nølke ▪ Finn Sørensen

Kapitel II: Konsistens

Michael Herslund

december 1997

INDHOLD

1. KONSISTENS 3
0. Nominer og verber 3
1. Konsistens og valens 4
2. Semantiske træk 4

2. NOMINER 6
0. Nominale kategorier 6
1. Konkret − Abstrakt 6
2. Animerethed 8
Morfosyntaks 8
Animering 11
Animerethed og diatese 12
Individualisering 12
3. Genus 13
4. Numerus 19
Kollektiver 21
5. Homogenitet 21
Leksikalsk og grammatisk 21
Franske og danske nominer 25
Konsistens og numerus 27
Fransk: Klassifikatorer 28
Komplekse klassifikatorer 32
Dansk: Afledning og omklassifikation 34

3. VERBER 37
0. Aktionsart 37
1. Aktionsart og verber 39
1.1 Fransk: Leksemklasser 39
Tilstands- og aktivitetsverber 40
Aktivitets- og aktionsverber 41
Aktionsverber 41
Afledning: præfigering og syntaktisk konstruktion 43
1.2 Dansk: syntaktisk afledning 44
2. Fransk aktionsart: Klasser og kriterier 46
[+Homogen] verbalrødder 46
[−Homogen] verbalrødder 49
Aktionsart og aspekt 54
Aktionsart og perifraser 55
3. Aktionsart og valens 56
3.1 Aktionsart og semantiske roller 56
3.2 Aktionsart og transitivitet 57
3.3 Verber med en Experient-rolle 59
Sanseverber 59

Følelsesverber 60
Meningsverber 62
4. Afrunding 63

4. ADJEKTIVER 64
0. Indledning 64
1. Adjektiver og verber 65
2. Adjektiver og substantiver 67
Antonymer 68
Kontrære 68
Synonymer 68
3. Relationelle adjektiver 69
4. Synkategorematiske adjektiver 70

BIBLIOGRAFI 72

1. KONSISTENS

0. Nominer og verber

De to hovedordklasser, nominer (eller substantiver) og verber er syntaktisk og semantisk modpoler. Nominer denoterer ting eller mere generelt, **entiteter**, dvs. størrelser som har en uafhængig eksistens og som kan lokaliseres og repræsenteres som eksisterende i rumlige dimensioner[1]. Tidsdimensionen synes ikke at spille nogen rolle ved opfattelsen af sådanne entiteter. Verber derimod denoterer processer eller mere generelt, sagforhold eller **situationer**, som er karakteriseret ved, at de forløber i tid og ikke har nogen eksistens uafhængigt af de (nominale) entiteter, som deltager i og konstituerer sådanne situationer. Helt generelt kan man sige, at verber ikke denoterer andet end relationer mellem forskellige entiteter, som repræsenterer de forskellige deltagere i sagforholdet (jf. Herslund 1988b:6). Ontologisk er det selvfølgelig sådan, da man jo ikke kan udpege en verbalsituation i virkeligheden **uden** at inddrage de entiteter, der deltager i og konstituerer den, mens entiteterne i de fleste tilfælde sagtens kan udpeges (for eksempel personer og ting): "Finally, an interaction does not exist independently of its participants. Though we can perfectly well conceptualize an object separately from any interaction involving it, the conception of an interaction inherently presupposes some reference − however vague or schematic − to the entities through which it is manifested. Objects are therefore **conceptually autonomous**, and interactions are **conceptually dependent**" (Langacker 1991:14).

Semantisk svarer forskellene til, at verber er prædikater, mens nominer, som også selv kan være prædikater, optræder som argumenter for prædikater. Syntaktisk udgør verber den sætnings-dannende valenskerne, mens nominer optræder som valensled med grammatiske relationer eller som frie tilføjelser (se Kapitel III.).

Disse forskelle ledsages af forskelle i de semantiske træk, der karakteriserer henholdsvis nominer og verber: hvor nominer traditionelt klassificeres efter træk som animerethed og tællelighed, finder man oftest semantiske træk som stativitet og telicitet i klassifikationen af verber. De to hovedordklassers status af modpoler synes at tilsige, at deres leksikalske indhold beskrives med forskellige begreber. Ikke desto mindre kan det være relevant at undersøge, om de sproglige størrelser − leksemer og syntagmer − som denoterer entiteter (Nominer) og situationer (Verber), ikke delvis kan beskrives ved samme semantiske egenskaber.

1. Mange abstrakter synes ikke umiddelbart at falde ind under beskrivelsen af substantivers denotation, for eksempel nominaliseringer af verber (se Kapitel III, 9.). Men selv hvor det drejer sig om abstrakter, foreligger der en slags tingsliggørelse (se 1. nedenfor). Man kan blot tænke på den tingsliggørelse, som den allegoriske fremstilling af begreber som 'frihed', 'kærlighed', o.lign. er udtryk for.

1. Konsistens og valens

Dette kapitel beskæftiger sig med det, vi kalder **konsistens**, som har med leksemers og syntagmers interne semantiske opbygning at gøre. Derved adskiller begrebet sig fra **valens**, der har at gøre med leksemers eksterne mulighed for at knytte andre leksemer til sig og indgå mere eller mindre tætte forbindelser med dem (se Kapitel III.). Men valensen hænger ikke desto mindre også sammen med leksemers semantiske opbygning, altså deres konsistens, som i sidste instans er det, der betinger deres valens. Konsistens sammenfatter de generelle træk ved leksikalske størrelser, som mest direkte har forbindelse med de syntaktiske strukturer, de indgår i, og som i nogle tilfælde ligefrem determinerer dem. Således synes der for eksempel at være en snæver sammenhæng mellem aktionsverber og transitivitet (se II, 3.3 nedenfor).

2. Semantiske træk

Begrebet 'konsistens' dækker en række semantisk-syntaktiske egenskaber ved leksemer og/eller syntagmer, som delvis afspejler egenskaber ved de fænomener i virkeligheden, som denoteres af leksemerne[2]. Det drejer sig først og fremmest om egenskaber, der, fælles for nominer og verber, resumeres ved den semantiske egenskab **Homogenitet**. Leksemer, der er [+Homogen], denoterer fænomener, der karakteriseres ved egenskaber som 'delelighed' og evne til 'kumulering': Hvis man deler smør i dele, er alle delene smør; hvis man tilføjer smør til smør er resultatet stadig smør. Det danske leksem *smør* er da også [+Homogen], hvilket viser sig i dets morfologiske og syntaktiske opførsel. [−Homogen] leksemer denoterer fænomener, der ikke har disse egenskaber: Hvis man deler en cykel i dele, er disse ikke selv cykler; hvis man tilføjer en cykel til en anden bliver resultatet ikke en cykel, men to cykler, og det danske leksem *cykel* er da også [−Homogen] med den morfologiske og syntaktiske adfærd til følge, som er karakteristisk for [−Homogen] leksemer i dansk. Inden for nominerne betegner [+Homogen] altså ikke-tællelige leksemer (eller syntagmer), [−Homogen] tællelige.

Når det drejer sig om verber, kan man anlægge samme synspunkt, idet verber enten denoterer noget [+Homogen] som en tilstand eller en aktivitet, eller noget [−Homogen] som en ændring eller en overgang fra en aktivitet til en tilstand. Tilstande og aktiviteter er [+Homogen] i den forstand, at et hvilket som helst interval i det tidsforløb, verbet denoterer, er af samme art som hele forløbet: *courir* denoterer således en aktivitet (.....) og en hvilken som helst del af denne aktivitet kan benævnes med det samme verbum, *courir* (...{..}...), som helheden, jf. eksemplet med *smør* ovenfor. Det samme gælder tilstandsverber som *rester* (_____), mens verber, der betegner overgange som *sortir* (.....|_____) er [−Homogen], idet et hvilket som helst interval **ikke** kan benævnes med samme leksem, *sortir*: Det kan kun helheden.

Inden for [+Homogen] nominer kan man videre skelne mellem de leksemer, der denoterer noget massivt (*smør*, *blod*, *guld*, for eksempel) eller noget diskret, dvs. en homogen masse, der består af diskrete, men, i praksis, identiske størrelser, som for eksempel *sand*, *ris*, etc. Syntaktisk behandles

2. Det er her uhyre vanskeligt, men vigtigt, at skelne skarpt mellem egenskaber ved fænomener i virkeligheden og egenskaber ved leksemer.

de to klasser éns, nulartikel på dansk, "delingsartikel" på fransk, men distinktionen har semantiske konsekvenser og genfindes i klassifikationen af verberne, idet man ved aktivitetsverber som *courir* kan skelne forskellige éns faser, mens tilstandsverber som *rester* er massive.

Den del af konsistens, der dækkes af trækket [±Homogen], manifesterer sig forskelligt i dansk og fransk: Den manifesterer sig leksikalsk i de danske nominer − det er en egenskab ved **substantivleksemer**, men syntaktisk i de franske − det er en egenskab ved **nominalsyntagmer**. Den manifesterer sig leksikalsk i de franske verber − det er en egenskab ved **verballeksemer** − men syntaktisk i de danske − det er en egenskab ved **verbalsyntagmer**. Man finder altså her den samme omvendte fordeling af nominer og verber i de to sprog, som vi konstaterede i Kapitel I, 2.

2. NOMINER

0. Nominale kategorier

Nominers leksikalske opbygning kan beskrives ved deres Qualia-struktur (jf. Pustejovsky 1991 og Kapitel I, 2.3) og ved en række generelle træk, der beskriver deres konsistens. De gennemgående træk er **Konkrethed**, **Animerethed** og **Homogenitet**. Disse konsistens-træk har en ofte ret indirekte forbindelse med de morfologiske kategorier **Genus** og **Numerus**, men dog en forbindelse.

1. Konkret – Abstrakt

En vigtig skelnen i nominernes konsistens er distinktionen mellem konkret og abstrakt, som afspejler en ontologisk forskel mellem entiteter af 1. orden og entiteter af 2. orden (jf. Lyons 1977:438 ff.). Ontologisk kan man sige, at entiteter af 1. orden kan lokaliseres, de eksisterer et eller andet sted. Entiteter af 2. orden må snarere siges at finde sted eller vare i tid, dvs. de er i familie med verberne, som jo også denoterer situationer, der finder sted eller varer i tid, eller med adjektiverne, som denoterer egenskaber eller relationer:

> ***Le départ*** *a lieu à deux heures.*
> ***La création*** *du monde a duré six jours.*

over for:

> **Le pétard* ***Le pétard*** *a lieu à deux heures.*
> **La brouette* ***La brouette*** *du voisin a duré six jours.*

men samtidig er der, i kraft af deres nominale status, sket en tingsliggørelse, som gør at man kan tale om dem som ting. Dette bliver specielt tydeligt i pluralis, jf. nedenfor. Grammatisk ytrer det sig ved, at de fungerer semantisk som argumenter, syntaktisk som valensled og frie tilføjelser.

I mange tilfælde er det uproblematisk at skelne mellem konkrete og abstrakte leksemer: *pierre* er et konkret leksem, *départ, discussion* er abstrakte, mens en lang række leksemer som *livre, résumé, chanson, bilan*, dvs. manifestationer af intellektuel virksomhed, kan optræde som begge:

> *La composition de sa dernière symphonie a duré un an.*
> *Sa dernière composition est sur l'étagère du salon.*

Denne tvetydighed er karakteristisk for en lang række deverbale substantiver:

> ***L'ouverture*** *du magasin aura lieu demain.*

L'ouverture *du magasin est large de trois mètres.*

Abstrakter animeres også let (se 2. nedenfor):

Le livre parle de ...

Der er sammenhæng mellem konkrethed og genus i den forstand, at der er en vis tendens for abstrakter til at være femininum. Dette hænger dog først og fremmest sammen med substantivernes form, idet femininum snarere hører sammen med visse suffikser som *-eur, -tion, -ice, -té*, som bruges til at aflede abstrakte substantiver (se 3. nedenfor):

a.	*douleur*
	couleur
	faveur
b.	*création*
	composition
	production
c.	*justice*
	malice
	avarice
d.	*vanité*
	beauté
	rareté

Abstrakter behandles på fransk som alle andre substantiver, dvs. de optræder med de to ubestemte artikler (se 5. nedenfor):

*Elle n'inspire qu'**une légère compassion**. (...) − Pourquoi **de la compassion**?* (Dard *San Pedro* 1.21)

og de kan sættes i pluralis: *des amours, des haines, des peurs*. På dansk derimod optræder de fleste abstrakter uden ubestemt artikel og har ingen pluralisform: *kærlighed, had, frygt*.

I forhold til numerus opfører abstrakter sig også specielt. Som set ovenfor betegner de ofte entiteter af 2. orden, og i pluralis vil de således få en iterativ læsning, altså i tid gentagne fænomener snarere end flere samtidige forekomster (jf. Kapitel III, 9.1):

les créations du ciel et de la terre

Ved et udtryk som:

les départs des trains

kan man dog både have betydning af noget gentaget og af flere samtidige forekomster, så at man her ser overgangen til en egentlig tingsliggørelse. Og netop gennem en pluralisdannelse kan abstrakter omklassificeres fra 2. til 1. ordens entiteter (jf. 4. nedenfor):

les créations de Yves Saint-Laurent
les compositions de Berlioz pour piano et cornemuse

Denne tingsliggørelse er selvfølgelig er resultat af leksemets kombination med den fundamentalt nominale kategori, numerus: Ting, der kan sættes i flertal, er netop "ting". Karakteristisk nok er verbers pluralisformer da også kongruensformer, som signalerer flerhed af subjekter, ikke af verbalsituationer!

2. Animerethed

Et af de hyppigst anvendte træk til klassifikation af nominale leksemer er animerethed, dvs. om leksemet denoterer en animeret (levende, besjælet) størrelse eller ej. Leksemer kan således ordnes i et hierarki efter grad af animerethed, med kommunikationens deltagere, 1. og 2. persons pronominer øverst, dernæst andre leksemer, der denoterer menneskelige væsener, herunder pronominer og proprier, dernæst animerede, som ikke er mennesker (dyr, visse maskiner), og sidst ting og begreber:

$$1./2.\text{person} > N_{[+\text{Anim}, +\text{Hum}]} > N_{[+\text{Anim}, -\text{Hum}]} > N_{[-\text{Anim}]}$$

I mange sprog spiller de nominale leksemers placering i et sådant hierarki en stor rolle for flere grammatiske processer, men dette ser ikke ud til at være tilfældet på fransk i nogen større udstrækning. Klassifikationen spiller dog sammen med andre dele af nominale leksemers og især med verbernes konsistens og selektionsrestriktioner, som ofte tager hensyn til, om et substantiv er [+Anim] eller [−Anim]. I mange tilfælde ser det ligefrem ud til, at det er verbernes selektionsrestriktioner der tildeler visse valensled sådanne træk snarere end de kræver deres tilstedeværelse i leksemet (jf. Kapitel III, 4.2.3).

Morfosyntaks

En eventuel klassifikation af substantiver i [+Anim] og [−Anim] ser i hvert fald ikke ud til at spille nogen central rolle i forbindelse med verbernes konstruktion, herunder valget mellem *lui* og *y*, selv om det ofte ses hævdet i litteraturen (se Kapitel III, 6.). Dette forhold er rigeligt dokumenteret i Herslund (1988a), så et enkelt eksempel er nok her. Hos Dubois (1967) kan man læse følgende: "Si l'on analyse la différence entre les deux sous-classes de verbes, on constate que dans le premier cas (*nuire*, *sourire*, etc.) le syntagme objet est un animé; au contraire dans le deuxième cas (*penser*, *tenir*, etc.) le syntagme nominal objet peut être soit un animé (*à lui*) soit un non-animé (*y*)" (s. 21). Men det eneste eksempel, han giver på verbet *nuire* er (s. 20):

Cela nuit à sa carrière ⇒ *Cela lui nuit.*

og ingen vil vel påstå, at *carrière* er et prototypisk animeret substantiv.

I det franske morfologiske system er en forskel i animerethed kun relevant ét sted, nemlig i de interrogative pronominer, hvor distinktionen *qui*/*que* bygger på en skelnen [±Human], således at *qui* præsupponerer [+Human], *que* ikke præsupponerer noget:

> ***Qui** as-tu rencontré en ville?*
> ***Qu**'as-tu acheté en ville?*

Man skal nemlig være opmærksom på, at det er verbet *acheter*, der sammen med pronominet *que* lægger op til læsningen [−Human], da der intet er i vejen for at besvare spørgsmålet med et nominal-syntagme, der uimodsigeligt denoterer et levende væsen; men brugen af *qui* er alligevel udelukket:

> *Une jeune esclave noire.*

I andre kontekster, vil ordet *esclave* dog kræve pronominet *qui*:

> ***Qui** de tes esclaves préfères-tu?*
> ***Qui** as-tu acheté le premier?*

Pronominet *qui* indfører altså en præsupposition om status som [+Human], mens *que* ikke indfører nogen præsuppositioner.

Ved den syntaktiske fastlæggelse af nominalsyntagmers homogenitet (se 5. nedenfor) danner [+Human] substantiver ingen undtagelse. Også disse kan præsenteres som [+Homogen]:

> *Tu prends Messmer ou Mitterrand, c'est de vraies têtes romaines, du buste, **du gladiateur*** (Gary *Nuit* 105)
>
> *Il y avait **du prêtre** en lui* (Guichard, cit. Togeby 1965:49)
>
> *Elle a beau avoir onze ans, on sent que c'est déjà **de la femme*** (Aymé, cit. ib. 60)

Og det ville være mærkeligt at påstå, at substantiverne i de fremhævede syntagmer ikke denoterer menneskelige væsener. Et lignende fænomen har man ved deskriptivt brugte nominalsyntagmer (se Kapitel I, 4.0), hvor [+Human] substantiver heller ikke adskiller sig fra andre, men optræder i konstruktioner, som man ellers siger, er forbeholdt [−Anim], som for eksempel den passive refleksivkonstruktion i følgende (jf. Kapitel IV, 4.2.3):

> ***Un homme et une femme** se remarquent bien moins qu'une femme seule* (cit. Donaldson 1973:89)

Igen er der ingen tvivl om, at såvel *un homme* som *une femme* denoterer levende væsener, også i den citerede sætning. Men ytringen refererer til et fænomen, kombinationen af *un homme* og *une femme*, altså et par, snarere end til levende væsener. Det er altså snarere en distinktion mellem **denotation** og **reference**, der er relevant her, end en eventuel omklassifikation af [+Human] substantiver.

Men et substantivs status som [+Anim] kan spille en rolle ved visse verber − "psykologiske" verber − idet et [+Anim] subjekt medfører en tvetydighed, som ikke opstår ved [−Anim] subjekt (jf. Gross 1968:70, Ruwet 1972:198 ff.):

a. *Jérôme amuse/agace Christine.*
b. *Cette histoire amuse/agace Christine.*

Et animeret subjekt kan nemlig fortolkes som selvstændigt handlende eller blot som et (komisk eller irriterende) fænomen, og kan som selvstændigt handlende associeres med Agent-rollen: a. kan derfor forstås dels som omhandlende en situation, hvor Jérôme med vilje gør noget morsomt eller irriterende (en aktivitet), dels en situation, hvor Jérôme bare ser morsom eller irriterende ud (en tilstand, se II, 3.3 nedenfor), mens b. kun har én læsning. Fortolkningen afhænger også her i sidste instans af verballeksemet, men er ikke indskrænket til psykologiske verber, jf. Baron & Herslund (1998a og b):

L'enfant explique l'embarras de Lucie.
Le terroriste menace l'ambassadeur.

over for:

Son accoutrement explique l'embarras de Lucie.
La pollution menace l'ambassadeur.

Ved valg mellem syntetisk og analytisk kausativ har man begge muligheder ved [+Anim] subjekt, men ved [−Anim] har man kun den analytiske konstruktion, jf. Ruwet (1972:158 ff.) og Kapitel IV, 5.2:

a. *Le pilote a atterri le Boeing 747.*
Le pilote a fait atterrir le Boeing 747.

b. **La tour de contrôle a atterri le Boeing 747.*
La tour de contrôle a fait atterrir le Boeing 747.

I den syntetiske konstruktion er der kun én Agent, og Agent-rollen tildeles derfor det [+Anim] subjekt, mens andre [+Anim] konstituenter forbliver rent patientive og direkte manipulerede i den

beskrevne situation. Omvendt er der i den analytiske kausativ to Agent-roller: den overordnede og den underordnede; den sidstnævnte bevarer altså en vis selvstændig handlen, og når den er [+Anim], er kun den analytiske konstruktion mulig:

a. *Julie a entré la voiture/*les invités.*
Julie a fait entrer la voiture/les invités.

b. **Le froid a entré les invités.*
Le froid a fait entrer les invités.

Også ved refleksivkonstruktioner spiller distinktionen [±Anim] en rolle, idet et [+Anim] eller [−Anim] subjekt kan entydiggøre konstruktionens indhold som enten autokausativ eller inkausativ (jf. Kapitel IV, 4.2.3):

Paul de Vignères s'effaça pour me laisser entrer (Gallo *France* 41)

Mais sa trace aussi s'y était effacée (Gallo *France* 341)

[±Anim] distinktionen tjener altså først og fremmest til at entydiggøre verber i forbindelse med Agent-rollen.

Animering

I forbindelse med visse verber, som man traditionelt siger, kræver [+Anim] subjekt, kan man se, at det i virkeligheden er verbet, der tildeler dette træk, og den tilhørende egenskab, til et givet subjekt:

***La ville** dormait profondément.*

da man vel ikke kan påstå, at *ville* leksikalsk er [+Anim], uden at man derved tømmer trækket for ethvert indhold. Tilsvarende ser man i følgende eksempler, at det er det valgte verbum, der "animerer" et leksikalsk [−Anim] subjekt:

*le bouc gisait éventré sur les pierres, et le gésier écarlate et dénudé qui saillait en avant du plumage des charognards **disait** assez que le festin avait commencé* (Tournier *Vendredi* 19)

*Son visage, où seule l'échancrure des narines **disait** le sang des premiers conquérants arabes* (Gary *Racines* 368)

*ses actes et ses entreprises constituaient autant de questions auxquelles l'île **répondait** par le bonheur ou l'échec qui les sanctionnaient* (Tournier *Vendredi* 56)

*Mais ce corps inanimé n'a pas **fui** au hasard* (ib. 148)

*C'est parce que l'amour, lui, **comprend** tout, **a réponse** à tout, **résout** tout et il n'y a qu'à le laisser **faire*** (Gary *Clair* 122)

En lignende animering findes ved viljesverber, som i udstrakt grad på fransk kan tage [−Anim] subjekt (jf. Vinay & Darbelnet 1958:205 ff.):

*Cette porte **permet** un accès rapide à l'extérieur.* (= 'rend possible')

*Sa situation lui (Balladur) **a permis** d'adopter une ligne continue* (*Express* 2.2.95, 15)

*Vingt minutes d'efforts nous **permirent** de libérer le bateau de son enlisement* (Dard *San Pedro* 2.95)

*Les corps **obéissent** aux lois de la gravité.* (= 'sont soumis à')

*Les yeux fervents de Danièle ne **parvinrent** pas à calmer mon angoisse* (Dard *San Pedro* 2.79) (= 'ne furent pas à même de')

Tilsvarende finder man animering ved sanseverber:

Cette époque vit naître successivement ... (= 'fut contemporaine de')

Animerethed og diatese

Et sidste eksempel på animerethedens relevans i fransk syntaks har man i forbindelse med **diatesen** (se Kapitel IV., for eksempel 2.4.1). På grund af den mere fremtrædende rolle animerede størrelser spiller i vores verdensopfattelse, vil der nok være større tendens til at have [+Anim] som subjekt, og dermed default-valg som tema, i tilfælde, hvor diatesen tillader et valg, og hvor andre faktorer ikke trækker i anden retning. Således vil en sætning som b. nok forekomme hyppigere og naturligere end en sætning som a. (jf. Dubois 1967:91 ff.):

a. *Un camion a renversé un enfant.*
b. *Un enfant a été renversé par un camion.*

Individualisering

Men snarere end en klar distinktion mellem [+Anim] og [−Anim], som udtrykker en notionel − eller ontologisk − forskel, som ikke altid modsvares af en grammatisk forskel, skal man nok i det store og hele regne med forskellige grader af **individualisering**, som både involverer leksikalsk og morfologisk indhold og syntaktisk konstruktion, især brugen af determinativer. Man kan således opstille et hierarki af egenskaber som følgende (jf. Hopper & Thompson 1980, Siwierska 1984:17):

Individualiseret	**Ikke-individualiseret**
proprium	appellativum
[+Human], [+Anim]	[−Anim]
[−Homogen]	[+Homogen]
konkret	abstrakt
referentiel (specifik)	ikke-referentiel (non-specifik)
bestemt (given)	ubestemt (ny)
singularis	pluralis

Den højeste grad af individualisering af en entitet er selvfølgelig at få sit eget navn. Jo flere træk fra venstre kolonne, et givet syntagme har, jo mere individualiseret (= "animeret") er det. Omvendt, jo flere træk fra højre kolonne et syntagme har, jo mindre individualiseret (= "inanimeret") er det. Men da syntagmer kan have træk fra begge kolonner, er der tale om et **relativt hierarki**: Et givet syntagme kan altså ses som relativt mere individualiseret end et andet i en given kontekst. Men generelt er det mest individualiserede (= "animerede") syntagme således et proprium, der betegner ét bestemt menneskeligt væsen som *Julie*, mens det mindst individualiserede (= "inanimerede") syntagme vil være et non-specifikt, abstrakt pluralis syntagme som *des regrets*. Hvor vi i det følgende henviser til animerede substantiver, er det altså med et sådant "relativt" hierarki i tankerne.

Klassen af [+Anim] substantiver er ellers først og fremmest af interesse som den klasse, hvor der forekommer motiveret genus, dvs. overensstemmelse mellem naturligt og grammatisk køn.

3. Genus

Det grammatiske køn (genus) indfører en klassifikation af substantiverne i to klasser, **maskulinum** og **femininum**. Substantiv-leksemer har således medfødt genus: De er enten det ene eller det andet. Den semantiske basis for denne klassifikation er med en enkelt undtagelse vanskelig at få øje på. I det store og hele fungerer genus da også på fransk som på andre sprog, der har grammatisk køn (jf. Fodor 1959, Ibrahim 1973, Corbett 1991), som et kongruensfænomen, dvs. at substantiver af den ene klasse udløser kongruensmarkører af én type, mens substantiver af den anden klasse udløser kongruerende endelser af en anden type i determinativer og adjektiver, som substantivet indgår i syntagme med, eller i anaforiske pronominer, som substantivet tjener som antecedent for. Disse velkendte kongruensforhold (jf. Nyrop 1917, Høybye 1944, Blinkenberg 1950) kan illustreres:

Maskulinum:

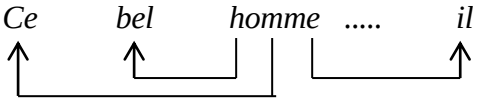

Femininum:

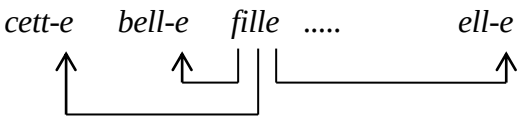

Ikke-variable ord som substantiver vælger altså form i variable ord:

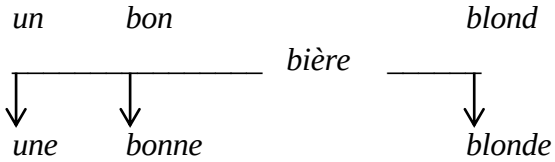

I visse variable kongruensfænomener som for eksempel ved komplekse klassifikatorer, kan et determinativ eller et adjektiv kongruere med enten et over- eller et underordnet substantiv (jf. 5. nedenfor og Kapitel VI, 2.2.2):

*Sa phrase s'achève en **un** espèce de **murmure*** (Høybye, cit. Mok 1968:62)

un** bête de **pays (Aymé, cit. Eriksson 1993:185)

Et lignende fænomen har man ved udtrykket *avoir l'air*, hvor et adjektiv kan kongruere enten med *air* (maskulinum) eller med subjektets genus:

*Jeanne a l'air **content**.*
*Jeanne a l'air **contente**.*

jf. Nyrop (1917:69), Herslund (1997:37 f.), dog således, at kun et [+Anim] subjekt som ovenfor har de to muligheder. Ved et [−Anim] subjekt har man kun kongruensen med subjektet, dvs. at *avoir l'air* her kun kan opfattes som et verbonominalt prædikat fulgt af et $A_{præd}$ (jf. Hanon 1988:170):

?*Les prunes ont l'air bon.*
Les prunes ont l'air bonnes.

At genus ikke bygger på en naturlig klassifikation, ses af talrige uoverensstemmelser mellem forskellige sprogs klassifikationer af de samme fænomener som for eksempel tysk *die Sonne, der Mond* over for fransk *le soleil, la lune*, eller russisk *sobaka*, fem. 'hund', *kot*, mask. 'kat', over for tysk *der Hund, die Katze*.

Kun inden for animerede substantiver har genus en åbenlys motivering, idet klassifikationen her svarer til klassifikationen af levende væsener efter deres køn. På fransk tildeles dyr, bortset fra de mest nærtstående (hus)dyr, hvor der ofte er forskellige leksemer for han og hun (*étalon - jument, bélier - brebis*), genus lige så arbitrært som i eksemplerne ovenfor:

la souris − le rat

Men ofte synes ordformen (finalstavelsen) at spille afgørende ind:

le léopard, le sanglier − la panthère, la giraffe

Paradoksalt nok udgør de animerede nominer et område, hvor det grammatiske køn for så vidt er overflødigt, som selve leksemet er bærer af genus-informationen. I de fleste tilfælde lægges distinktionen mellem maskulinum og femininum da også redundant oven på en skelnen mellem to forskellige leksemer, hvis eneste forskel er kønsforskellen:

Maskulinum	**Femininum**
père	*mère*
frère	*sœur*
oncle	*tante*
étalon	*jument*
roi	*reine*

I andre tilfælde indføres en formel forskel ved, at femininums-formen afledes fra maskulinumsformen. Den simpleste afledning er her en tematisk dannelse over for en atematisk, dvs. femininum markeres med det for adjektiver og visse determinativer karakteristiske kongruensmorfem, som netop er en tematisk vokal [∂], *-e*, med de velkendte grafiske og fonetiske konsekvenser:

Maskulinum, atematisk	**Femininum, tematisk**
ami	*ami-e*
parent	*parent-e*
chat	*chatt-e*
baron	*baronn-e*
lion	*lionn-e*
espion	*espionn-e*
écrivain	*écrivain-e*
Germain	*Germain-e*
cousin	*cousin-e*
voisin	*voisin-e*
chameau	*chamell-e*

En anden metode er brug af tematiske suffikser som *-esse*:

Maskulinum, Ø	**Femininum, suffigeret**
duc	*duch-ess-e*
comte	*comt-ess-e*
poète	*poét-ess-e*
maître	*maîtr-ess-e*
âne	*ân-ess-e*

Ved suffiksafledte substantiver gentages den simple femininums-afledning ved hjælp af tematisk vokal med mere eller mindre vidtrækkende morfonologiske alternationer til følge, som i *-ier/ -ière, -eur, -teur/-euse, -trice*:

Maskulinum, suffigeret	**Femininum, suffigeret**
aventur-ier	*aventur-ièr-e*
vend-eur	*vend-eus-e*
locu-teur	*locu-tric-e*

En del animerede substantiver er dog epicene, dvs. de har samme form i maskulinum og femininum, og kun valg af kongruensmorfemer afslører deres genus. Dette gælder først og fremmest ord med tematiske suffikser, men også andre:

le journal-ist-e	*la journal-ist-e*
le concierge	*la concierge*
un élève	*une élève*
un enfant	*une enfant*

Atter andre er fast det ene eller det andet og bruges som sådan om begge naturlige køn:

Maskulinum	**Femininum**
bébé	*vedette*
ministre	*star*
juge	*victime*
professeur	*sentinelle*
maire	*recrue*

Sådanne ord har kongruens i overensstemmelse med det grammatiske køn:

... la star .... Elle ...

eller med det naturlige køn, hvis dette af en eller anden grund skal understreges:

> *Le procureur général a amené à un certain moment* ***le témoin*** *à admettre qu'****elle*** *n'avait pas vu de boîte à chaussures sur les rayons du cabinet* (Gougenheim, cit. Mok 1968:91)

eller hvis ordet for eksempel er blevet individualiseret/identificeret ved et proprium (jf. Jonasson 1994:96 f.):

> *La star Depardieu est attendue, mais viendra-t-****il/elle****?*

Ved ikke-animerede substantiver er genusdistinktionen en tilsyneladende arbitrær klassifikation, som bygger på etymologi og konventioner. Selve ordenes form spiller dog også her en stor rolle, idet visse endelser fast tilskriver leksemet den ene eller den anden genus. Således er tematiske dannelser til atematiske rødder, dvs. dannelser hvor roden udvides med et *-e* ([∂]), fast femininum (jf. de animerede substantiver ovenfor)[3]:

grain	*grain-e*
bras	*brass-e*
bassin	*bassin-e*
(chèvre) feuil	*feuill-e*

En variant heraf er modsætningen mellem *-eau* og *-elle*, hvor femininumsformen betegner noget større, noget masseagtigt eller noget kollektivt:

tonneau	*tonnell-e*
cerveau	*cervell-e*
vaisseau	*vaissell-e*

Andre typiske afledningsendelser, som danner femininer er *-ée, -té, -(a/i)tion*:

jour	*journ-ée*
an	*ann-ée*
beau	*beau-té*
fier	*fier-té*
motiver	*motiv-ation*
perdre	*perd-ition*

I flere tilfælde tjener genusdistinktionen til at adskille homonymer:

le voile	*la voile*	('slør' – 'sejl')
le poêle	*la poêle*	('kamin'–- 'pande')

3. Dette er selvfølgelig ikke det samme som at sige, at ord på *-e* er femininum. Som påvist af Togeby (1982a:18) er kun 55% af ordene på *-e* femininum.

le mémoire	*la mémoire*	('afhandling' − 'hukommelse')
le livre	*la livre*	('bog' − 'pund')
le pendule	*la pendule*	('pendul' − 'ur')
le mode	*la mode*	('måde, modus' − 'mode')

Selv om genus således er et tilsyneladende arbitrært og fuldt konventionaliseret fænomen, så gennemsyrer det hele sprogsystemet og fransktalende er sjældent eller aldrig i tvivl om selv ukendte eller kunstigt dannede ords genus (se Tucker et al. 1977)[4]. Dette er selvfølgelig ikke så mærkeligt i forbindelse med de animerede, hvor genus er motiveret, men det virker langt ud over den egentlige kongruens, således at man fast vil have genus-overensstemmelse i udtryk som følgende:

a. *le roi des cons*
la reine des vaches

b. *le roi des champagnes*
la reine des bières

hvor man vælger udtryk for højeste potens ud fra det omhandlede leksems genus, hvad enten det som i a. drejer sig om idioter eller, som i b., om drikkevarer. Et udtryk som **le roi des bières*, som er grammatisk uangribeligt, ville være meningsløst på fransk. Og tilsyneladende modeksempler som: *Tous les arts sont sœurs* virker komiske og klodsede (jf. Hasselrot 1967:39).

Klassifikationen af de franske substantiver i to genus-klasser hviler, som så mange sproglige modsætninger, på en distinktion mellem en umarkeret, maskulinum, og en markeret, femininum (jf. Togeby 1951:195 ff., Dubois 1965:52 ff.)[5]. Maskulinums status som umarkeret viser sig i kongruensen. For det første ved sideordning af substantiver af forskelligt køn, hvor et kongruerende adjektiv viser den umarkerede kongruensform, maskulinum:

le patron et sa femme, que je trouve ***charmants*** (Mok 1968:81)

for det andet ved anaforiske pronominer:

le patron et sa femme ... ***ils*** *...*

Ved de animerede substantiver vil valget af den markerede form i pluralis understrege, at det udelukkende drejer sig om kvindelige, mens den umarkerede maskulinumsform ikke siger noget om naturligt køn, kun at det ikke drejer sig udelukkende om kvindelige væsener (jf. Dubois 1965:56 f., Mok 1968:147):

4. Ved ord, der begynder med vokal, er der dog en del usikkerhed, jf. Tucker et al. (1977:59), Togeby (1982a:23 ff.). Dette viser, hvor stor betydning kongruensforholdene har for genus-klassifikationen, idet modsætningen maskulinum-femininum jo er neutraliseret i determinativerne foran vokal (*l', mon, cet* − *cette*).

5. Mok (1968) er af en anden opfattelse, men se kritikken heraf hos Maas (1971).

Les candidates sont heureuses d'avoir réussi.
Les candidats sont heureux d'avoir réussi.

Det danske genussystem er grundlæggende af en helt anden type end det franske. Hvor det franske system bygger på en opposition mellem en umarkeret (maskulinum) og en markeret (femininum) både i klassifikationen af substantivleksemerne og i kongruens-formerne, så består dansk genus af to subsystemer: En klassifikation af substantiver og kongruensformer i fælles- og intetkøn, som nærmest danner en ækvipolent opposition; hertil kommer så motiverede genusdistinktioner i anaforiske pronominer. Man får således i dansk en subgenus inden for de animerede:

a. *et rødt hus* ... *det* ...
en stor borg ... *den* ...

b. *et lille barn* — ... *det* ... / ... *han/hun* ...
en stor hund — ... *den* ... / ... *han/hun* ...

hvor fransk må blive inden for rammerne af de to pronominer, *il* og *elle*:

a. *une maison rouge... elle* ...
un grand château... il ...

b. *une petite enfant* ... *elle* ...
un petit enfant... il ...

4. Numerus

Hvor substantivers genus udgøres af en fast leksikalsk klassifikation af dem, så har nominer to tal, singularis og pluralis, som sprogbrugeren skal vælge imellem. Selve pluralismorfemet deler egenskab med klassifikatorer og determinativer som syntagme-dannende element (se 5. nedenfor og analysen af nominalsyntagmet i Kapitel I, 5.). Det er nemlig hovedsagelig i pluralis[6], at man kan have artikelløse syntagmer med sideordnede konstituenter:

l'affolement des survivants dont beaucoup traînaient ***paquets et valises*** (Schwarz-Bart, cit. Togeby 1982a:101)

6. Når man har singularis konstituenter drejer det sig for det meste om faste udtryk (historiske fossiler), eller det forklares ved, at selve sideordningen erstatter pluralismorfemet:
C'est en effet dans et par la langue qu'individu et société se déterminent mutuellement (Benveniste, cit. Togeby 1982a:101)

Professeurs et étudiants *de l'enseignement supérieur font grève* (*NO*, cit. ib.)

Her ser man altså, at pluralismorfemet overtager determinativets rolle som syntagmedanner, hvilket er usædvanligt på fransk, men almindeligt på både dansk og italiensk (jf. I. Korzen 1996:178 ff.). Denne funktion hænger formentlig sammen med pluralis-morfemets status som kvantor og deraf følgende tendens til at konkretisere. Ikke blot bliver abstrakter lettere opfattet som konkreter i pluralis:

les créations de Dior
les compositions de Berlioz

men relationelle substantiver bliver også lettere opfattet som absolutte i pluralis, for eksempel *les mères* over for *la mère* (jf. Høeg Müller 1997:109):

les mères de la Plaza de Mayo

Syntaktisk ser man ofte, at numeruskategorien kun behøver udtrykkes én gang, således at nominalsyntagmer, som denotativt kan ses som inkluderede i allerede indførte pluralissyntagmer ikke behøver markeres for pluralis. Dette er først og fremmest tilfældet ved del-helhed relationer (jf. Herslund 1997):

Car le vent se levait faisant trembler ***la cime*** *des arbres* (Gallo *Crime* 157)

Lorsqu'ils sortiront, ils porteront sur ***le visage*** *une expression de parfait ahurissement* (Merlino *Jargonautes* 38)

Les jeunes femmes se démarquaient ainsi de ***leur mère*** *et de* ***leur grand-mère*** (Duneton *Parler* 198)

des gamins à ***vélo****, des femmes portant* ***leur enfant*** *sur* ***le bras*** (Simenon *Port* 25)

især hvor et pluralis subjekt følges af et objekt, som er denotativt inkluderet i dette subjekt (jf. Kapitel III, 4.2.3):

Quelques mères promenaient ***leur enfant*** *le long de la digue* (Simenon *Homme* 31)

Sans demander ***leur avis*** *à ses sœurs, elle s'installa dans cette pièce* (Deforges *Tango* 17)

Dans quelques semaines, lui et ses hommes retrouveront enfin ***leur famille*** *dans la région du Cap* (*Express* 17.3.89, 27)

Man får således en "distributiv" læsning af objektsyntagmet ("hver sin"), selv om en enhedslæsning ("deres fælles") ikke altid er udelukket.

Kollektiver

Kollektiver er ord, som semantisk betegner en flerhed af entiteter, men som grammatisk er singularis: *la police, la famille, le bétail* ... Sådanne ord danner ikke en egentlig klasse[7] og vil normalt have singularis kongruens som i følgende kataforiske eksempler:

> *Qu'**elle** vienne donc, **la police*** (Simenon *Homme* 74)

> ***Il** est très cher, **le gros bétail*** (Mok 1968:145)

Et kollektivt substantiv som *couple* kan opløses anaforisk i eksempler som følgende:

> *Un jeune **couple** était venu nous voir à l'hôtel. **Il** était français, **elle** était roumaine* (Signoret *Nostalgie* 197)

I komplekse syntagmer med kvantorer eller kvantorlignende udtryk, som jo danner en slags kollektiver, bruges singularis kongruens, hvis man vil understrege enheden (jf. Nyrop 1917:98 f.):

> ***La multitude** des morts et des blessés **rendit** le passage impossible.*

> ***La moitié** des humains **vit** aux dépens de l'autre.*

men pluralis, hvis det er flerheden, der fokuseres på, især, men ikke udelukkende, ved ubestemt kvantor:

> ***Nombre** de droits sacrés **ont** été écrasés.*

> ***La moitié** de nos invités **sont** arrivés.*

> *... **la plupart** des militants de la "dissidence" **avaient** quitté la capitale tchécoslovaque* (*Express* 2.9.88, 10)

Se også Togeby (1982b:42 ff.).

5. Homogenitet

Leksikalsk og grammatisk

Nominer kan i alle sprog denotere enten tællelige entiteter som sten, huse, cykler, øjne, eller

7. Togeby (1951:187) regner dog med tre tal, idet en særlig form i tre ord kan fortolkes som kollektiv: *œil – œils* - koll. *yeux, ciel – ciels* - koll. *cieux, aïeul – aïeuls*–- koll. *aïeux*, men se kritik af dette synspunkt hos Mok (1968:112 ff.).

utællelige masser som grus, vand, kaffe, olie. De tilsvarende træk, henholdsvis [−Homogen] og [+Homogen], synes dog at spille forskellige roller i klassifikationen af substantivleksemerne i fransk og dansk. Leksemer, der som de franske nominer, har en relativt præcis leksikalsk betydning (jf. Kapitel I, 2.3), synes at være uklassificerede for trækket [±Homogen], selv om et leksem som *huile* ubestrideligt denoterer noget massivt eller utælleligt. Et givet substantivs værdi afhænger af den synsvinkel man anlægger på det, leksemet denoterer (jf. Kleiber 1994:14). Et leksem som *cheval* kan anskues på to måder, nemlig enten som en [+Homogen] masse, dvs. begrebet, a., eller (det spiselige) kød, b.:

a. *Cela, c'est **du cheval**.*

b. *Ils avaient acheté **du cheval**.*

eller som en [−Homogen] entitet:

c. *Ils avaient acheté **un cheval**.*

Tilsvarende kan et leksem som *huile* anskues som en masse eller som en entitet, dvs. som en type eller et kvantum (jf. Sørensen 1996:98):

a. *C'est **de l'huile**.*

b. *C'est **une huile** très fine.*

c. *Donnez-moi **une huile**.*

Som eksemplerne viser kodes forskellen syntaktisk ved forskellige artikelvalg: Distinktionen [±Homogen] leksikaliseres med andre ord ikke på fransk, den **grammatikaliseres** ved et obligatorisk valg mellem to ubestemte artikler: den "ubestemte" artikel *un* og den såkaldte "delingsartikel" *du*.

For at se, hvad der er karakteristisk for franske substantiver, kan man sammenligne med dansk, der faktisk skelner mellem tælleligt og utælleligt. I dansk udmærker utællelige substantiver sig grammatisk på følgende tre måder:

1. De har ingen ubestemt artikel:
et bord − *smør*

2. De kan ikke sættes i pluralis:
bord-e − **smør-Pl*

3. De optræder ubesværet i singularis efter kvantorer:
?*meget bord* − *meget smør*

Ingen af disse tre kriterier udpeger en særlig klasse af substantiver i fransk:

1.	*une table*	−	*un beurre*
2.	*des tables*	−	*des beurres*
3.	*beaucoup de table*	−	*beaucoup de beurre*

Et fransk substantivleksem rummer i sin Qualia-struktur (jf. Kapitel I, 2.4) forskellige oplysninger om konsistens. For eksempel vil leksemet *huile* rumme følgende:

1. OPBYGNING: ... massiv ...
2. FORM: ... flydende ...
3. FUNKTION: ... stegning, smøring ...
4. OPRINDELSE: ... raffinering ...

Tilstedeværelsen af en del af disse træk vil i mange sprog have den konsekvens, at ordet tilforordnes en bestemt morfologisk klasse, som afgrænses enten af bestemte determinativer eller en bestemt type bøjning:

1. Leksem		**2. Ord**	
1.	OPBYGNING: ... massiv ...	N	
2.	FORM: ... flydende ... →	+Homogen	→
3.	FUNKTION: ...	$Klasse_x$	
4.	OPRINDELSE: ...		

3. Syntagme

$Determinativ_x$ N_x

Men de franske substantiver ser ud til at mangle den morfologiske klassifikation. Lige som de i den leksikalske analyse manglede trin 2. (jf. Kapitel I, 2.3), mangler de her trin 2., dvs. distinktionen [±Homogen] definerer ikke to klart adskilte klasser af substantiver i fransk[8]. Værdien af dette træk fastlægges først på syntagmeniveau, jf. analysen af nominalsyntagmet i Kapitel I, 5.4. Men dette betyder dog ikke, at Qualia-strukturens forskellige komponenter ikke har nogen konsekvenser for den endelige tolkning, jf. de forskellige læsninger af *une huile* og *un cheval* ovenfor. Og det betyder naturligvis heller ikke, at der i fransk ikke er leksemer, der inhærent betegner noget homogent. Der er således leksikalske modsætninger som *arbre* − *bois*, hvor det ene, *arbre*, betegner noget individualiseret og tælleligt, mens det andet, *bois*, betegner noget masseagtigt eller kollektivt[9]. Men hovedpointen er, at man lige så godt kan sige *de l'arbre*

8. Dette forhold er allerede blevet erkendt af Damourette & Pichon (1911-1927: Tome I, 347 ff.).

9. Det er selvfølgelig kun ud fra et dansk synspunkt − begge oversættes 'træ'−- at man finder på at modstille disse to leksemer. Franskmænd associerer formodentlig ikke disse to mere end så mange andre leksemer.

som *un bois*: De to ubestemte artikler fordeler sig ikke på to klasser af substantiver.

Det afgørende argument for den antagelse, at franske substantiver ikke danner to leksikalsk definerede klasser, er derfor det forhold, at alle franske substantiver forekommer med de to ubestemte artikler, *un* og *du*, samt at de alle har både en singularis- og en pluralisform, jf. følgende eksempel[10]:

Ces musiques *que vous n'auriez pas connues sans "Saison russe"* (CD-omslag)

Det er altså ikke sådan, at distinktionen *un/du* definerer to klasser, hvoraf den ene, de tællelige, vælger *un*, og den anden, de utællelige, vælger *du*, selv om det er et udbredt synspunkt, jf. Kleiber (1994:13): "La distinction grammaticale, on le sait, est avant tout une affaire de déterminants. Les noms comptables comme *chimpanzé*, *tabouret*, etc., sont compatibles avec les déterminants comme *un, des, les*, les adjectifs numéraux cardinaux, les adjectifs indéfinis comme *quelques, plusieurs*, etc., mais refusent par contre les partitifs comme *du, de la*". Men de eksempler, Kleiber giver som illustration:

J'ai joué avec un chimpanzé.
**J'ai joué avec du chimpanzé.*[11]

**J'ai joué avec une eau.*
J'ai joué avec de l'eau.

viser snarere en restriktion på udtrykket *jouer avec* end på substantivernes forbindelighed med de forskellige artikler. Man kan nemlig bare indsætte andre verber, og hans stjerner forsvinder:

J'ai avalé du chimpanzé.
J'ai avalé une eau qui était polluée.

Leksemer, der som de danske nominer har en relativt generel leksikalsk betydning, ser derimod ud til at være klassificerede for distinktionen [±Homogen], jf. ovenfor. De leksikalske forskelle mellem substantivleksemerne i de to sprog, vi konstaterede i Kapitel I, 2.4 følges af en forskel i leksemernes forhold til konsistens: Franske substantivleksemer er ikke klassificerede som tællelige og ikke-tællelige; danske substantivleksemer er derimod klassificerede som tællelige og ikke-tællelige.

10. Togeby (1982a:44) nævner som eneste eksempler på franske substantiver uden pluralis de to kollektiver *bercail* og *bétail*, men sætter ikke sine observationer ind i en større sammenhæng. Disse kollektive leksemer er allerede pluralis leksikalsk. Hertil kommer, som man formodentlig kender det i alle sprog, visse pluralia tantum som *lunettes, ciseaux, vacances*, etc.

11. Det er dog ikke svært at finde en kontekst, hvor dette eksempel bliver fuldt acceptabelt.

Franske og danske nominer

Vi antager altså, at franske nominer først klassificeres for homogenitet på syntagme-niveau:

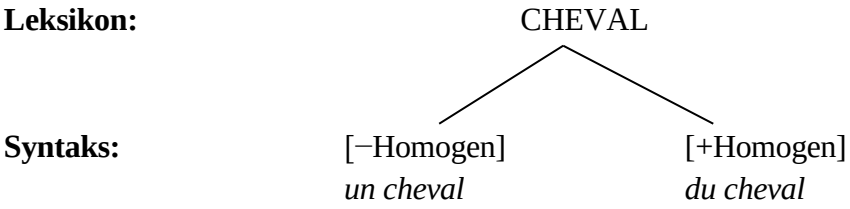

Man kan derfor sige, at valget af de to forskellige artikler aktiverer forskellige læsninger af substantivleksemerne. I et leksem som *cheval*, der jo grundlæggende denoterer en tællelig entitet, aktiverer *un* den tællelige læsning, og man får betydning af 'individ' eller 'type'. Derimod aktiverer artiklen *du* den utællelige læsning, og man får betydningen 'masse' eller 'begreb'. I et leksem som *huile*, som grundlæggende denoterer en utællelig masse, aktiverer *une* igen en læsning som 'individ', i dette tilfælde et kvantum, eller 'type', hvorimod *de l'* aktiverer læsningen 'masse' eller 'begreb' (jf. Sørensen 1996:94 ff.).

Franske substantiver opfører sig med andre ord som substantiver i klassifikatorsprog. I sin diskussion af klassifikatorer påpeger Lyons (1977:460 ff.) nemlig, at substantiver i klassifikatorsprog er lige som ordet *salmon* i engelsk, som enten kan denotere en klasse individer eller noget stof (substans). Hvis substantiver generelt har denne egenskab, dvs. hvis et givet sprog ikke laver nogen leksikalsk distinktion mellem tællelige og utællelige substantiver, så må man, hver gang man indfører et nyt substantiv, forsyne det med en markør, en klassifikator, for at signalere, hvilken denotation der er den relevante. Et leksem som *pain* bærer ingen information om homogenitet og må derfor klassificeres, *un pain* eller *du pain*, når det indføres i en diskurs. Lyons foreslår videre (1977:462), at forskellen mellem tællelige og ikke-tællelige substantiver bygger på, at tællelige leksikaliserer ('encapsulate') betydningskomponenten [enhed]: et ord som *smør* kan altså repræsenteres simpelthen som [smør], hvorimod et ord som *bord* har repræsentationen [enhed-bord]. Det er denne del af betydningen, som kan tælles og kvantificeres. Utællelige substantiver og substantiver i klassifikatorsprog rummer ikke en sådan betydningskomponent. Denne må altså indsuppleres udefra, hvis man skal kvantificere eller tælle.

Forholdene i fransk kan fortolkes således, at substantiverne ikke rummer nogen betydningskomponent [enhed] og derfor må få den udefra, hvis de skal denotere en enhed. Derfor er en ubestemt artikel altid nødvendig og valget mellem *un* og *du* bliver obligatorisk: Substantivets status af enhed eller noget andet skal markeres. Man kan altså ikke som på dansk klare sig med at udelade artiklen eller bruge indefinitter som *noget* og lignende ved substantiver, som ikke rummer komponenten [enhed], for det er der ingen substantiver, der gør. En af de to ubestemte artikler skal, lige som klassifikatorer i klassifikatorsprog, vælges for, at man kan etablere et ubestemt nominalsyntagme, jf. også, at Lyons (1977:464) analyserer klassifikatorer som determinativer, nemlig som syntagmedannere (se også Langacker 1991:165).

Man kan altså foreslå, at det er *un*, der bidrager med den manglende betydningskomponent [enhed], mens *du* signalerer dens fravær. Heraf følger også, at de ubestemte artikler på fransk har en helt anden status end på dansk: Hvor *en* redundant **signalerer**, at substantivet rummer betydningskomponenten [enhed], så signalerer fraværet af *en* simpelthen fraværet af denne komponent. I det franske system derimod er det artiklen *un*, der **indfører** denne komponent:

Dansk:
et bord − [1 [enhed-bord]]

Fransk:
une table − [1-enhed [table]]

De danske substantiver er altså allerede på leksem-niveau markerede for homogenitet. Denne forskel mellem fransk og dansk må ses i forbindelse med de ovenfor omtalte systematiske forskelle mellem de to sprog, som grammatikkerne ikke hidtil har draget konsekvenserne af:

- franske substantiver har alle pluralisbøjning og nominal-syntagmer optræder altid med determinativ[12];
- danske [+Homogen] substantiver har ingen pluralisform og fraværet af determinativ signalerer [+Homogen].

Disse to strukturelle forhold hænger sammen med den antagne leksikalske opbygning: Hvis et nominalsyntagmes leksikalske kerne har en relativt specifik betydning (niveau 3., jf. Kapitel I, 2.4), men ikke er klassificeret for homogenitet, så er det nødvendigt at bruge numerusbøjning og determinativer til at fastlægge værdien som [+Homogen] eller [−Homogen] for hele syntagmet. Hvis de franske substantiver er umarkerede for homogenitet, er det nødvendigt med en artikel for at fastlægge syntagmets værdi som [±Homogen]. Hvis omvendt de danske substantiver har en relativt uspecificeret betydning (niveau 2.), men deres homogenitet er fastlagt på leksem-niveau, er det ligeledes naturligt, at ikke alle − nemlig de [+Homogen] − har pluralis, og at ikke alle syntagmer har determinativ: syntagmets leksikalske kerne giver de nødvendige oplysninger om syntagmets konsistens.

Fransk har altså morfo-syntaktisk præcisering af syntagmet:

12. Som det fremgår af Kapitel I, 5., danner artikelløse substantiver i for eksempel prædikativisk funktion ikke nominalsyntagmer; de er lige som adjektiver simple nominaler eller prædikativsyntagmer.

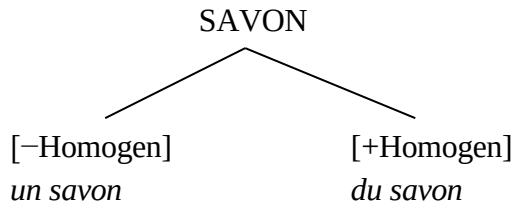

Dansk har et derivationssystem til at ændre leksemers specifikation som [+Homogen] eller [−Homogen], enten ved hjælp af "tælleartikel" (ubestemt artikel) eller ved hjælp af en slags "klassifikator" (ord som angiver klasse: *slags*, *type*, ... eller omfang/beholder: *stykke*, *kilo*, *håndfuld*, *klase*, *kop*, ...):

SÆBE
[+Homogen]
↓

[+Homogen]	→	[−Homogen]
(noget) sæbe		*en sæbe*
		et stykke sæbe

Konsistens og numerus

Forholdet mellem konsistens og numerusbøjning må også tages nærmere i betragtning, da ubestemt pluralis i begge sprog formelt signaleres som [+Homogen], på fransk ved "delingsartikel" (*des*), på dansk ved fravær af artikel. Semantisk sker der da også en "massivisering", når et substantiv sættes i pluralis (jf. Langacker 1991:77 ff., I. Korzen 1996:182). Med den foreslåede definition af [+Homogen] er det ikke svært at forstå, at pluralis generelt behandles som [+Homogen]: Man har artiklen *des* på fransk, ingen artikel på dansk, og i virkeligheden indfører pluralis en (om)klassifikation af leksem eller syntagme som [+Homogen]. Pluralis udviser nemlig de samme egenskaber som singularis [+Homogen], delelighed og evne til kumulering: når man deler en mængde cykler, så får man entiteter af samme slags, nemlig cykler, og når man tilføjer cykler til cykler, så får man bare flere cykler. Modsætningen [±Homogen] udtrykkes altså formelt på fransk ved artikelformer, som historisk indeholder præpositionen *de*, til at signalere [+Homogen]:

[-Homogen]	[+Homogen]
	du vélo
un vélo	
	des vélos

Ethvert substantiv optræder således i tre former, som kan stilles op som følger:

Singularis	*un mouton*	−Homogen
	du mouton	+Homogen
Pluralis	*des moutons*	

jf. den lignende, men alligevel forskellige illustration hos Damourette & Pichon (1911-1927: Tome I, 349).

Ubestemt pluralis bliver således næsten paradoksalt "utællelig". Men man skal her huske på, at man, når man tæller noget, altid tæller enheder af samme slags (æbler, bøger ... eller enheder, "styk"). Samtidig opfylder ubestemt pluralis alle de tre kriterier til identifikation af [+Homogen], som opstilledes ovenfor. Og begrebet "tællelighed" bliver i virkeligheden overflødigt.

Fransk: Klassifikatorer

I mange henseender opfører de franske ubestemte artikler sig altså som klassifikatorer (se Herslund 1997, 1998, og Kapitel VI, 2.). Det er nemlig udelukkende gennem valget af artikel, at et givet syntagme, og derved substantivet, bliver specificeret som homo- eller heterogent. Ved et par som *du pain* − *un pain* er der ingen leksikalsk forskel i selve leksemet *pain*, og der er klart ikke tale om to homonymer: Hvis man, som Kleiber (1994:13) er inde på det, antager, at det er substantivleksemet, der vælger artikel, så kommer man i den absurde situation, at alle franske substantivleksemer skal dubleres, et [+Homogen] leksem og et [−Homogen] leksem. Der er heller ikke tale om, at den ene læsning er primær i forhold til den anden, således at der i en af dem er tale om en omklassifikation: Man kan nemlig ikke afgøre, om det er *pain* [+Homogen] eller *pain* [−Homogen], der er den primære.

Den grundlæggende forskel mellem fransk og dansk ytrer sig først og fremmest i forbindelse med "delingsartiklen" (se Kapitel VI, 2.), som de fleste grammatikker blot nævner som en særhed uden at understrege, at denne artikel bruges systematisk alternerende med ubestemt artikel til at udtrykke homogenitet: *un vin* [-Homogen] ovf. *du vin* [+Homogen][13]. Grammatikkernes beskrivelser maskerer det faktum, at fransk **skal** have en artikel for at danne et syntagme og derfor udnytter artiklen til at markere syntagmet for den kategori, syntagmets leksikalske kerne, leksemet, er umarkeret for, nemlig homogenitet. Valget mellem "ubestemt" artikel og "delingsartikel" er et grundlæggende valg ved alle ubestemte nominalsyntagmer. Dette betyder, at alle franske substantiver forekommer med denne artikel, ikke bare de substantiver, som umiddelbart synes at denotere noget homogent, som de grammatiske fremstillinger forleder en til at tro, men også substantiver, som angiver noget tælleligt eller heterogent. Dette kan både være abstrakter:

13. Således endnu i de allernyeste fremstillinger, jf. Boysen (1992:105): "Delingsartiklen bruges om en ubestemt mængde". Fremstillingen i Togeby (1982a:46 ff.) adskiller sig, bortset fra glimrende enkeltbetragtninger, ikke fra traditionen.

Pour la première fois, en parlant à Julien, il y eut ***de la prière*** *dans son accent* (Stendhal *Rouge* 388)

quelques balbutiements prénataux, pour me donner ***de l'espoir*** (Ajar *Pseudo* 519)

Elle possédait d'épais sourcils qu'elle ne devait jamais épiler et qui donnaient ***de la profondeur*** *à son regard clair* (Dard *Pelouse* 10)

Mais il restait toujours ***du cri*** *derrière* (Ajar *Pseudo* 634)

prendre toutes les libertés pour ***de la fraternité*** (Daninos *Nouveaux* 81)

og konkrete substantiver:

Le garçon apporta des churrascos qui ressemblaient furieusement à ***de la semelle*** (Villiers *Santiago* 27)

Il y avait ***du soleil*** *dans la rue* (Simenon *Marie* 172)

Dès mon arrivée à Copenhague, mon état subit une amélioration immédiate: il y avait ***de la brume****, on voyait moins* (Ajar *Pseudo* 517)

Comme chez ces lads qui, à force de vivre jour et nuit dans l'ombre des chevaux, en arrivent, par un mystérieux phénomène de mimétisme, à leur ressembler, il y avait en elle ***du cheval*** (Daninos *Carnets* 88)

Elle possédait un nez de boxeur et ***de la moustache*** (Dard *Cahier* 37)

S'il faut ***de la panthère****, poum, tu leur sers* ***de la panthère*** (San Antonio *Certaines* 14)

Bref, c'est ***de la personne de classe*** (San Antonio *Certaines* 151)

eller leksemer, som ikke er klart det ene eller det andet:

Aujourd'hui, elle a ***de la famille*** (Ajar *Vie* 49)

L'ombrien n'est pas ***du pré-latin*** (Benveniste *Génitif* 143)

Les sémiologues ont vu ***du signe*** *partout, comme des taches de vie sur un vieux mur* (*Evénement* 2.9.92, 48)

Merde, dit le flic, car il avait ***du langage*** (Ajar *Pseudo* 542)

Artiklen bruges også til at danne nominalsyntagmer med andre typer leksikalske kerner, eventuelt hele syntagmer, og præsentere dem som noget [+Homogen]:

Comprendrait-elle qu'il y avait ***du Jan Hus*** *dans cet homme-là?* (Charles-Roux *Elle* 142)

Tu prends Messmer ou Mitterrand, c'est de vraies têtes romaines, du buste, du gladiateur, ***du pareil au même***, ***du laurier derrière les oreilles, du millénaire*** (Gary *Nuit* 105)

Tout le monde vit le couteau sur la gorge et ***du couteau sur la gorge****, c'est une situation alimentaire* (Ajar *Pseudo* 660)

Il y a ***du pour*** *et* ***du contre*** (Gary *Adieu* 127)

et, aussitôt, il y a ***de l'index dans l'air*** (Daninos *Nouveaux* 158)

Je m'imaginais, dans ***du monacal*** (San Antonio *Certaines* 144)

Rien que ***du mâle*** *là-dedans* (Gary *Nuit* 105)

En typisk anvendelse af delingsartiklen er med abstrakter, som sammen med verbet *faire* danner et verbonominalt prædikat (jf. Kapitel III, 4.3.5):

Elle faisait ***de la comptabilité*** *derrière un bureau* (Dard *Pain* 43)

Maigret n'était pas d'humeur à faire ***du sentiment*** (Simenon *Port* 113)

Følgende eksempel viser samme substantiv i begge anvendelser som både [−Homogen] og [+Homogen]:

... pour perdre ***du poids*** *à l'Institut du docteur Lennes, qui avait mis au point un traitement nouveau. Je ne pouvais plus continuer à traîner sur moi* ***un poids*** *pareil, c'était dangereux pour mon cœur* (Ajar *Pseudo* 555)

Vanderputte disait que le motif représentait la gloire et que l'objet avait ***de la valeur*** (Gary *Vestiaire* 56)
et les bibelots qui se trouvaient dans l'appartement avaient ***une grande valeur*** (Gary *Vestiaire* 57)

*Elle n'inspire qu'**une légère compassion**. (...) - Pourquoi **de la compassion**?* (Dard *San Pedro* 1.21)

*comme un fil de haute tension qui se décharge sur **du papier** pour ne pas éclater* (Ajar *Pseudo* 656)
*Il y avait vraiment **un papier**?* (Simenon *Marie* 177)

***De la lumière** brillait à une fenêtre du premier étage* (Dard *San Pedro* 1.202)
*Par la fenêtre aux rideaux blancs s'insinue **une lumière étrange*** (Courchay *Chemin* 32)

- *Tu as **du remords**?* (Dard *Pain* 196)
*Je te supplie simplement de ne pas laisser ta vie s'enliser dans **un remords sans cause*** (Gallo *France* 285)

*pourtant elle a **du charme**. **Un charme étrange**, un peu triste* (San Antonio *Certaines* 166)

Det er ikke blot tilstedeværelsen af et attributiv, der medfører brug af artiklen *un*, selv om det hjælper til at individualisere og dermed gøre entiteten [−Homogen]. Man kan nemlig udmærket have *du* sammen med attributiv, ikke blot et relationelt adjektiv (se II, 4.2 nedenfor):

*Alors, il faut faire **de la sélection naturelle*** (Ajar *Pseudo* 585)

*vendant **de la quincaillerie mortuaire*** (Dard *Pain* 83)

*car ce serait **du langage articulé*** (Ajar *Pseudo* 601)

*Pro-di-gieux! C'est **du grand art*** (Gary *Vestiaire* 45)

*Cela ressemblait à **du mauvais roman*** (Deforges *Tango* 172)

*Il y a même **du vrai chocolat** en abondance* (Deforges *Tango* 215)

*comme un beignet dans **de l'huile bouillante*** (Dard *Pain* 15)

*Cette langue soupçonnée parfois d'être **de l'araméen plus ou moins hébraïsé*** (Hadas-Lebel *Hébreu* 70)

*elle ressemble tant à de l'hébreu qu'elle est souvent considérée comme **de l'hébreu prébiblique*** (Hadas-Lebel Hébreu 15)

Omvendt bruger man ubestemt artikel *un* ved substantiver, som synes at angive noget homogent, netop til at markere syntagmet som [−Homogen]:

> *Où est la différence entre* ***un feu*** *de chez moi et celui-ci?* (Vercors *Silence* 38)
>
> *Il y eut* ***un silence****, puis la voix de Carlos Geranios* (Villiers *Santiago* 236)
>
> *l'immobilité d'****une eau*** *qui va bouillir* (Pergaud *Guerre* 193)
>
> *et* ***un dégoût****, inconscient d'abord, s'insinua dans ma tendresse* (Dard *San Pedro* 1.49)

Forskellen mellem de to anvendelser kan illustreres ved hjælp af vores karakteristik af trækket [±Homogen]:

> [+Homogen]: *du feu + du feu =* ***du feu***
> [−Homogen]: *un feu + un feu =* ***deux feux***

Også artiklen *un* kan bruges til substantivering af ord af andre ordklasser eller syntagmer og præsentere dem som noget [−Homogen]:

> *Un jour, je réussirai à faire en moi* ***un vide immense*** (Ajar *Pseudo* 658)

Som man kan se, har de to artikler forskellige effekter og giver forskellige oversættelser. Men det er vigtigt at understrege, at det på fransk drejer sig om et grundlæggende valg mellem de to artikler, som giver syntagmet en grundbetydning af [+Homogen] eller [−Homogen], hvorfra andre betydningsnuancer let kan afledes. "Delingsartiklen" er ikke en artikel, man bruger af og til, den er det ene valg inden for kategorien 'ubestemt artikel', og fransk skal vælge mellem *un* og *du*, fordi de franske nominer ikke er markerede for homogenitet (se videre Kapitel VI, 2.).

Komplekse klassifikatorer

Ved siden af dette simple klassifikatorsystem, som udgøres af de to ubestemte artikler, råder fransk over et system af komplekse klassifikatorer, herunder kvantificerende udtryk, som man formodentlig finder i alle verdens sprog, som *une poignée de ..., une tasse de ..., un kilo de ...* (**mensurale klassifikatorer**). Men i modsætning til mange andre sprog konstrueres kvalificerende udtryk (**sortale klassifikatorer**) på fransk på samme måde som disse kvantificerende udtryk. Her opfører fransk sig igen som et klassifikatorsprog som for eksempel kinesisk, hvor udtryk med mensural og sortal klassifikator konstrueres éns, jf. Hagège (1982:79):

Mensural klassifikator:

yi wǎn fàn
en skål ris

Sortal klassifikator:

yi běn shû
en Klass. bog

Til forskel fra kinesisk er den komplekse sortale klassifikator dog ikke obligatorisk; man kan nøjes med den simple, som så til gengæld er det:

Mensural klassifikator:

un riz
un bol de riz

Sortal klassifikator:

un livre
une abomination de livre

I modsætning til de simple klassifikatorer, som er obligatoriske, udgør de komplekse klassifikatorer et meget rigere, produktivt og næsten åbent system, som aldrig er obligatorisk, men som på grund af det ofte meget subjektive og kreative indhold (jf. Thomas 1970) snarere hører hjemme i visse diskurstyper, et fænomen som også er velkendt i klassifikatorsprog (jf. Craig 1986:8). Man får således valget og kontrasten mellem simpel og kompleks klassifikator, med ofte ringe betydningsforskel:

... de la vanité ...

*Ce qu'il prend pour du dévouement n'est qu'**une espèce de vanité*** (Simenon *Trompe* 166)

Klassifikatorernes funktion her er at afgrænse, identificere og individualisere substantivreferenten gennem en mere eller mindre objektiv klassifikation.

Den strukturelle udformning er som sagt den samme som ved de mensurale klassifikatorer, og den opnåede klassifikation kan enten være objektiv:

la ville de Paris
le mois de mai

eller subjektiv:

son crétin de fils

med et hav af glidende overgange mellem disse to yderpunkter.

Nu kan man indvende, at de komplekse klassifikatorer jo blot er udtryk for almindelig, fri

syntagmedannelse med leksikalske størrelser. Men konstruktionerne har visse særtræk, som adskiller dem klart fra "almindelige" *N_1 de N_2* syntagmer som *le père de Louise*. Det er nemlig bemærkelsesværdigt, at N_2, det klassificerede substantiv, optræder uden artikel, samtidig med, at det determinativ, der "logisk" hører til N_2, sættes foran hele syntagmet:

son candidat de mari
** le candidat de son mari*

Og dette forhold kan gå så vidt, at det fælles determinativ kongruerer, ikke med N_1, klassifikatoren, men med N_2, det leksikalske substantiv (jf. 3. ovenfor):

cet andouille de Gilbert
le cloche de Jacques
un bête de pays (Aymé, cit. Eriksson 1993:185)

Disse forhold viser, at det drejer sig om ret specielle syntagmer (se videre Kapitel VI, 2.2).

Dansk: Afledning og omklassifikation

Mens fransk altså udnytter sit artikelsystem til at klassificere sine umarkerede substantiver på syntagmeniveau, så er de danske leksemer allerede klassificerede. Men de kan omklassificeres ved et afledningssystem, hvor man bruger en konstruktion, der også minder om fransks komplekse mensurale klassifikatorer (jf. ovenfor):

du sucre	–	*sukker*
un sucre	–	*et **stykke** sukker*
du papier	–	*papir*
un papier	–	*et **stykke, ark** papir*
du silence	–	*stilhed*
un silence	–	*et **øjebliks** stilhed*
du café	–	*kaffe*
un café	–	***en (kop)** kaffe*

Hvor de ubestemte artikler altså i fransk udgør et primært, simpelt klassifikatorsystem, er komplekse klassifikatorlignende udtryk noget, man griber til i dansk for at omklassificere substantivleksemer.

En anden metode er at udnytte genussystemets modsætning mellem fælles- og intetkøn. Man får således et mikro-system, hvor man kan bruge den ubestemte artikel *en* (fælleskøn) som en slags simpel klassifikator til at signalere [−Homogen] ved leksemer, som er [+Homogen]:

øl – øllet	→	*en øl*
lort – lortet	→	*en lort*

kaffe – kaffen	→	*en kaffe*
mad – maden	→	*en mad*

Omvendt kan kvantoren *noget* (intetkøn) eller nul-artikel bruges som reducerede klassifikatorer til at signalere [+Homogen]. Men bemærk, at denne klassifikator ikke bestemmer syntagmets genus, som ligger fast ved valget af leksem; det er kun homogeniteten, der ændres:

*... noget mælk. Den var sur./*Det var surt.*
*... noget suppe. Den var varm./*Det var varmt.*
*... noget kaffe. Den var kold./*Det var koldt.*
*... noget torsk. Den var tør./*Det var tørt.*

Genussystemets rolle i klassifikationen af de danske nominer ses også i prædikatsleddets neutrumskongruens (eller manglende kongruens) ved artikelløst subjekt til at markere [+Homogen] og generisk læsning[14]. Således optræder pluralis eller fælleskøns subjekt med adjektivisk prædikativ i neutrum singularis:

*And er **godt**.*	–	*Anden er **god**.*
*Vin er **dyrt**.*	–	*Vinen er **dyr**.*
*Muslinger er **godt**.*	–	*Muslingerne er **gode**.*
*Grøntsager er **sundt**.*	–	*Grøntsagerne er **sunde**.*

I alle sådanne tilfælde er der tale om en deskriptiv anvendelse af subjektsyntagmet (jf. Kapitel I, 4.0), og den generiske læsning skal forstås som afledt af den deskriptive brug. Det er den manglende referentialitet, der forklarer den manglende kongruens, som man ikke blot finder på dansk:

*Vold er åndssvag**t**.*

men også på et meget kongruensrigt sprog som italiensk:

*Violenza è stupid**o*** (Banner ved fodboldkamp)

Fransk er her afskåret fra at bruge sit genussystem, der er opbygget efter helt andre principper end det danske (se 3. ovenfor), og bruger også her en morfosyntaktisk fremgangsmåde, idet "neutrum", og dermed generisk og [+Homogen], signaleres ved dislokering med *cela*, *ce*:

14. Dansk bruger generelt artikelløst substantiv til at signalere generisk betydning. Det ligger således nært at antage, at generisk og [+Homogen] betydning begge bygger på en semantisk "massivisering", jf. for fransk Kleiber (1990).

*Le vin, (**cela**) **c**'est cher.*
*Les moules, (**cela**) **c**'est bon.*
*La violence, (**cela**) **c**'est con.*

3. VERBER

0. Aktionsart

Den altoverskyggende del af verbers konsistens dækkes af det traditionelle begreb **aktionsart**. Denne term har forskellige betydninger inden for forskellige traditioner, men bruges dog ret entydigt inden for romanistikken om den klassifikation af verber, der bygger på selve verbalrodens karakter, om den er statisk, dynamisk, telisk, etc., kategorier vi omdefinerer ved hjælp af begreberne 'homogen' og 'heterogen', dvs. de begreber, vi anser for fundamentale i definitionen af konsistens[15]. Termen 'aktionsart' udstikker præcist en af de talrige måder, verber kan klassificeres på: transitive ovf. intransitive, agentive ovf. ikke-agentive, psykologiske verber ovf. andre, faktive ovf. ikke-faktive, efter deres modusstyring, etc.

Hovedtilgangen til studiet af aktionsart går tilbage til Aristoteles (jf. Martin 1988:3), men det er karakteristisk for de fleste moderne arbejder om aktionsart, at de tager udgangspunkt i Vendlers (1967, opr. 1957) klassifikation af verber i fire klasser og stort set ignorerer ældre arbejder om aktionsart som for eksempel Diez, Brugmann og Agrell (se herom Jespersen 1924:272 f., Koefoed 1979 og Durst-Andersen 1992). Denne tilgang bygger på den antagelse, at verbalrødder afspejler forskellige situationer i virkeligheden som tilstande, processer og begivenheder. Det er dog inhærent i den, at den primære klassifikation af verballeksemer kan modificeres af andre sætningselementer således, at for eksempel en sætning, der rummer et procesverbum, under visse omstændigheder kan udtrykke en begivenhed. Flere lingvister lægger hovedvægten på sådanne modifikationer og anser hele området, **aspektualitet**, for at være kompositionelt, dvs. et samspil af sætningselementer, herunder ikke mindst morfologisk aspekt (jf. Verkuyl 1972, 1993, Vikner 1986:77), mens verbalrodens konsistens tillægges mindre eller ingen betydning.

Vi følger den mere traditionelle tilgang, idet man kun, hvis man antager en klassifikation af verballeksemerne som følge af forskellige leksikaliseringsmønstre, kan udtrykke den typologiske forskel mellem fransk og dansk (jf. Kapitel I, 2.2, Durst-Andersen & Herslund 1996, og 1. nedenfor). Dette kan man ikke udtrykke, hvis det hele er kompositionelt, altså et resultat af en stor kombinatorik, som tillader én at beregne en sætnings aspektualitet som et resultat af de indgående elementer uden at tildele selve verbalroden en afgørende rolle. Vi finder det derfor væsentligt at skelne mindst fire niveauer:

15. Eventuelle alternativer som for eksempel **semantisk verbalklasse** (jf. Durst-Andersen 1992) har den ulempe, at de ikke direkte siger, hvilken klassifikation man tænker på. Og betegnelsen **genus** for denne klassifikation, Durst-Andersen (1997), synes ikke at give den korrekte parallel, da det er modsætningen [±Homogen], der er fælles for nominer og verber. Desuden bruges termen 'genera verbi' jo i klassisk grammatik om diatese.

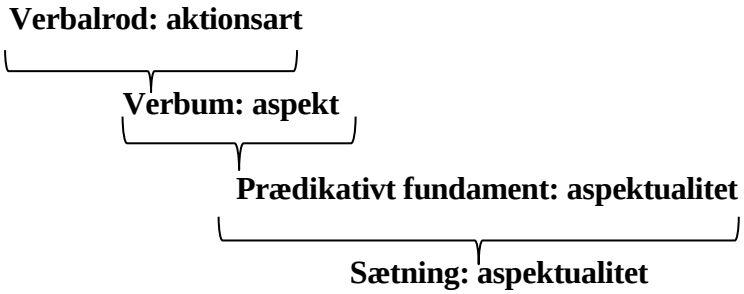

I dette kapitel beskæftiger vi os hovedsagelig med det første niveau, idet vi dog i stedet for Vendlers fire klasser (States, Activities, Accomplishments, Achievements) følger den tredeling, der foreslås af Durst-Andersen (1992): tilstands-, aktivitets- og aktionsverber[16]. Denne tredeling kan selvfølgelig forfines yderligere (se 2. nedenfor), men den har først og fremmest den fordel, at den kan beskrives ved hjælp af samme overordnede konsistensbegreb som nominerne, nemlig homogenitet.

Der er en oplagt sammenhæng mellem nominers og verbers konsistens, hvilket gør, at vi behandler tællelighed og aktionsart som manifestationer af samme type indhold, homogenitet, henholdsvis i masse/antal og i tid (jf. Mourelatos 1981:192, Martin 1988:4, Vikner 1986:63 ff., 1994). Denne sammenhæng ytrer sig blandt andet ved, at både [−Homogen] nominer[17] og verber kan kvantificeres. I begge tilfælde bliver resultatet [+Homogen], i nominerne pluralis (*des*), i verberne iterativ (imperfektivt aspekt):

$N_{[-Homogen]}$ + plur	→	$N_{[+Homogen]}$
un vélo		*des vélos*
$V_{[-Homogen]}$ + plur	→	$V_{[+Homogen]}$
sortir		*sortait*

Som omtalt i II, 1. ovenfor, regner vi med en grundlæggende skelnen mellem verber, der er [+Homogen], og verber, der er [−Homogen]: Den første klasse udgøres af **tilstands-** og **aktivitetsverber**, den anden af **aktionsverber**. Tilstands- og aktivitetsverber denoterer situationer, som er homogene i den generelle forstand, at en hvilken som helst del af dem kan denotere det samme som helheden, samt at de i mange tilfælde kan udstrækkes eller forkortes uden nævneværdige konsekvenser. Aktionsverberne derimod betegner overgange og ændringer, således at kun helheden denoteres af verbet. Deres heterogene konsistens skyldes, at de er sammensatte af de to mere primitive homogene situationstyper, en aktivitet og en tilstand:

16. I stedet for 'handlingsverber' bruger vi altså den kunstige term 'aktionsverber'. Betegnelsen 'handling' har for mange dagligsproglige anvendelser til at være praktisk.

17. Vi minder om, at trækket [−Homogen] i fransk er en egenskab ved syntagmet, ikke ved leksemet; se ovenfor.

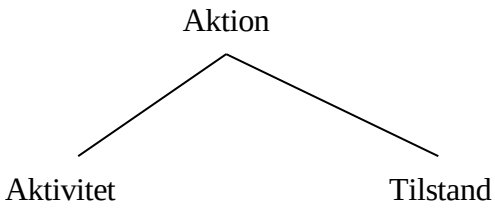

Aktionsverber kaldes i andre fremstillinger ofte teliske eller perfektive verber.

1. Aktionsart og verber

1.1 Fransk: Leksemklasser

Som i alle sprog udviser verballeksemer i fransk en vis labilitet med hensyn til den primære klassifikation. Visse verber kan nemlig både opfattes som aktivitets- og som aktionsverber afhængigt af deres syntaktiske konstruktion. Men i modsætning til danske verballeksemer, som kun i ringe grad er klassificeret som aktivitets- og aktionsverber, er de franske verballeksemer faktisk primært enten det ene eller det andet (jf. Kapitel I, 2.2 og Høgsbro 1995). Forskellige derivationer kan ændre på dette, først og fremmest som på mange andre europæiske sprog dannelse af aktionsverber ved præfigering, som i for eksempel *courir* → *accourir* (jf. Rousseau 1995). Men grundlæggende falder de franske verballeksemer i vore tre klasser:

Tilstandsverber
Aktivitetsverber
Aktionsverber

Verber, der udtrykker en aktivitet (....) eller en tilstand (____), er [+Homogen]. Verber, der denoterer en ændring eller en overgang, udtrykker nødvendigvis en aktivitet, enten en aktivitet fulgt af en tilstand, som for eksempel *sortir* (....|____), eller en tilstand fulgt af en aktivitet, som for eksempel *démarrer* (____|....). Sådanne verber er [−Homogen]. Hvis aktivitet betegnes med [+Dynamisk], får vi følgende klassifikation af verberne i tilstands-, aktivitets- og aktionsverber:

	Dynamisk	**Homogen**
Tilstandsverbum	**-**	**+**
Aktivitetsverbum	**+**	**+**
Aktionsverbum	**+**	**-**

Denne klassifikation kan også fremstilles:

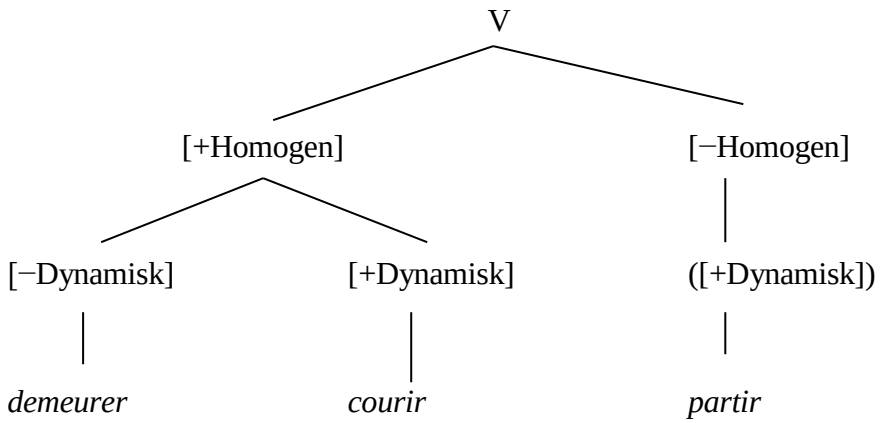

Lige som inden for nominerne, hvor man kan skelne mellem leksemer, der denoterer noget massivt eller noget diskret, kan man skelne to klasser af [+Homogen] verber (jf. II, 1.2 ovenfor). Man kan nemlig sige at tilstandsverber, [−Dynamisk], er massive, mens man i aktivitetsverber, [+Dynamisk], kan skelne forskellige éns faser, som man ved 'ris' kan skelne forskellige korn. Den egenskab, der udtrykkes ved diskrethed i nominerne, svarer altså til dynamicitet i verberne.

Tilstands- og aktivitetsverber

Denne skelnen mellem [+Dynamisk] (....) og [−Dynamisk] (____) inden for [+Homogen] leksemer redegør altså for forskellen mellem tilstands- og aktivitetsverber, og den har visse konsekvenser for den yderligere analyse af aktionsarter. Man skal dog ikke være blind for, at grænsen mellem de to klasser [+Homogen] leksemer kan være svær at drage: Det er for eksempel ikke helt oplagt, om et leksem som *dormir* skal opfattes som et tilstands- eller et aktivitetsverbum, selv om det faktum, at man normalt ikke kan skelne forskellige faser, som de forskellige 'skridt' ved et verbum som *courir*, burde antyde, at det er et tilstandsverbum. Der er her en vis overlapning mellem de to typer:

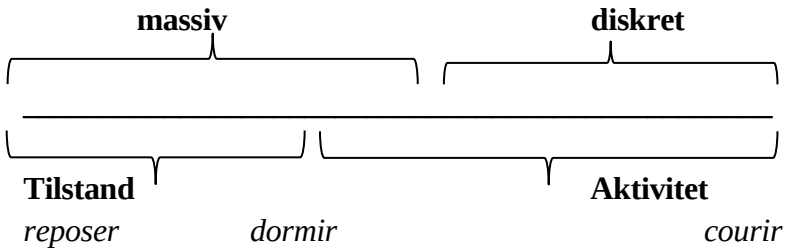

En eventuel forskel mellem tilstands- og aktivitetsverber kan også ved transitive verber hænge sammen med objekt-denotatums rolle i den denoterede situation. Denotatum for et objektsyntagme vil typisk og karakteristisk være mere direkte afficeret, eventuelt manipuleret eller ligefrem ændret, af verbalsituationen, når det drejer sig om aktiviteter end når det drejer sig om tilstande, jf. forskellen mellem følgende to eksempler:

Pierre connaît des artistes. (Tilstand)
Pierre mange des pommes. (Aktivitet)

Forskellen mellem de to typer er også ofte, at tilstandsverber direkte asserterer subjekt-denotatums eksistens (*Dieu existe.*), mens aktivitetsverber snarere forudsætter den (*Dieu dort.*).

Den afgørende forskel mellem tilstands- og aktivitetsverber er dog nok, at der ved tilstandsverber ofte ikke er nogen skarp grænse mellem habituel og partikulær ('événementiel') læsning, hvorimod den habituelle læsning ved aktivitetsverber oftest skal understøttes adverbielt:

> *Pierre connaît des artistes.* (Habituel)
> *Pierre mange des pommes* ***tous les jours****.* (Habituel)

Tilsvarende ser det ud til, at aktivitetsbeskrivelser ved habituel betydning simpelthen laves om til tilstandsbeskrivelser (jf. også Vikner & Vikner 1997):

> *Pierre écrit avec la main gauche.*

Jf. også beskrivelsen af den upersonlige konstruktion i Kapitel IV, 6.1.

Der ser i det hele taget ud til at herske en vis forvirring og sammenblanding i litteraturen mellem tilstandsverber og habituel læsning, som når for eksempel Palmer (1994:26) taler om følgende eksempler som eksempler med "verbs of state":

> *The earth attracts the moon.*
> *The king rules the country.*

Alt taler for, at de omtalte verber er aktivitetsverber, men at de resulterende sætninger er tilstandsbeskrivelser.

Aktivitets- og aktionsverber

Selv om man altså kan etablere en klasse af [+Homogen] verballeksemer, inden for hvilken det ganske vist ikke altid er let at skelne mellem tilstands- og aktivitetsverber, så kan flere verber optræde både som [+Homogen] og [−Homogen]. Forskellige adverbialer aktiverer forskellige læsninger. Et verbum som *dévorer*, der er [−Homogen] i umodificeret anvendelse, bliver [+Homogen] i et udtryk som *dévorer des yeux*:

> *Elle secoua la tête, et l'homme la dévorait toujours des yeux* (Mauriac, cit. Schmitt Jensen 1963:63)

Aktionsverber

Trækket [−Homogen] udtrykker det forhold, at aktionsverber indebærer både en aktivitets- og en tilstandsbeskrivelse. De er altså en kombination i samme leksem af de to primitive begreber, aktivitet (....) og tilstand (____):

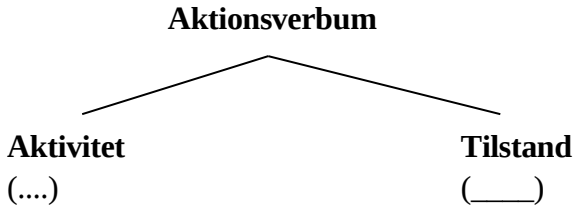

I sætninger som:

Il sort.
Il ferme la porte.

er der altså både en aktivitets- og en tilstandsbeskrivelse; verbalsituationen foreligger ikke, før den resulterende tilstand er indtrådt, altså før følgende sætninger, prædikative konstruktioner med tilstandsbetydning, er sande:

Il est sorti.
La porte est fermée.

jf. Sten (1952:8): "l'action n'a pas eu lieu si elle n'est pas portée à son terme". Andre fremstillinger bruger trækket [+telisk] om dette og atter andre bruger [+perfektiv]. Vi bruger dog trækket [−Homogen] for at opretholde parallelismen med nominerne inden for den overordnede kategori, konsistens, og reserverer begrebet **perfektivitet** til behandlingen af aspekt (se Kapitel VII.).

Den grundlæggende skelnen på fransk er altså mellem [+Homogen] og [−Homogen] verballeksemer, som ved følgende beslægtede, men selvfølgelig ikke synonyme, verber:

Aktivitet [+Homogen]	**Aktion [−Homogen]**
boire/manger	*avaler*
jouer	*gagner/perdre*
attaquer	*conquérir*
chercher	*trouver*
essayer	*réussir/échouer*
chasser	*attraper*
approcher	*atteindre*
voyager	*partir/arriver*
parler	*dire*
marcher	*aller*
savoir	*apprendre*
ignorer	*oublier*
tourner	*démarrer/arrêter*
soigner	*guérir*

Afledning: præfigering og syntaktisk konstruktion

Selv om de franske verballeksemer som omtalt er klassificeret i de tre primære klasser, tilstands-, aktivitets- og aktions-verber, kan denne primære og grundlæggende inddeling ændres derivationelt. Det karakteristiske mønster er som på mange andre europæiske sprog dannelsen af aktionsverber fra aktivitetsverber ved præfigering, som for eksempel i latin *pugnare* 'kæmpe' → *expugnare* 'erobre':

courir → *accourir*
porter → *apporter*
battre → *abattre*
dormir → *endormir*

Selv om grundverbet eventuelt skulle være vagt eller neutralt, som for eksempel *porter*, der kan være både tilstands-, aktivitets- og aktionsverbum, så er det afledte (præfigerede) verbum, *apporter*, kun aktionsverbum:

Tilstand:
Elle porte son nom.
Aktivitet:
Elle porte son sac.
Aktion:
Elle porte la main à son visage.
Elle apporte le verre au client.

hvor man ser, at aktionsbetydningen er afhængig af den syntaktiske konstruktion (verbets valens), mens distinktionen mellem tilstands- og aktivitetsbetydning snarere følger af nogle pragmatiske implikaturer, som forskellige objektskonstituenter kan indføre (se Kapitel III, 4.2.2).

Denne sammenhæng mellem præfigering og aktionsverbum fremgår tydeligst ved dannelser som *enrouler* og *embarquer* (jf. Rousseau 1995:198 ff.). Hvad enten dannelsen er parasyntetisk[18] eller ej, så giver den simple morfologiske opløsning:

en-rouler
em-barquer

ikke nogen interessant analyse. En sådan indebærer snarere erkendelsen af et prædikativisk forhold mellem verbets objekt og en præpositionel konstruktion:

enrouler qc. = *mettre qc. en rouleau*
embarquer qn. = *mettre qn. en barque*

18. Der findes ikke noget simpleksverbum **barquer*.

Dette prædikativiske forhold mellem O og præpositionssyntagmet svarer nemlig til tilstandsdelen af et aktionsverbum:

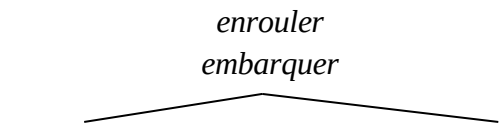

Aktivitet	**Tilstand**
mettre qc.	*qc. (est) en rouleau*
mettre qn.	*qn. (est) en barque*

Den morfologiske analyse skal altså snarere se således ud:

(en-roul-) -er
(en-barque-) -er

Disse forhold betyder dog ikke, at enhver præfigering medfører dannelsen af et aktionsverbum. Blandt de dannelser, der som resultat giver forskellige afledte aktionsarter, og som man derfor med en term fra slavistikken kunne kalde "procedurale", har man ved siden af de ingressive aktionsdannelser (jf. Rousseau 1995:212 f.):

s'endormir
s'envoler

durative og iterative dannelser, som opfører sig som aktivitets-verber:

Durativ:
poursuivre, pourchasser ...
Iterativ:
relire, recuire ...

1.2 Dansk: syntaktisk afledning

Der er en markant typologisk forskel mellem fransk og dansk med hensyn til klassifikationen af verberne i aktionsarter. På fransk ser billedet sådan ud, at verballeksemer er klassificeret i de tre klasser, selv om visse leksemer er vage eller neutrale, idet de kan være både det ene og det andet, som for eksempel *porter*, jf. ovenfor. Men hvor denne situation er undtagelsen på fransk, er den snarere reglen på dansk. Her bærer den syntaktiske konstruktion en meget større del af ansvaret for det endelige resultat (jf. Durst-Andersen & Herslund 1996, Vikner & Vikner 1997). Der er faktisk kun få verballeksemer på dansk, der er entydigt aktionsverber: *dø*, *komme*, *forsvinde*, *besvime*, *vågne* ... Næsten alle er vage eller neutrale i den forstand, at den syntaktiske konstruktion bestemmer, om resultatet bliver en aktions- eller en aktivitetslæsning. Ved intransitive verber

afgøres det ved valg af hjælpeverbum og/eller lokativ partikel eller præpositionskonstruktion (dvs. tilføjelsen af et adjekt, se Kapitel III, 6.):

Aktivitet:
Hun har gået længe.
Aktion:
Hun er gået ud/i seng.

Transitive verber har aktionsbetydning i transitiv konstruktion (med et nominalsyntagme), aktivitetsbetydning i intransitiv, præpositionel eller inkorporeret konstruktion, som ledsages af tryktabs-prosodi, se Kapitel I, 3.3 og Durst-Andersen & Herslund (1996):

Aktion:
Hun ˈskriver ˈbrevet.
Aktivitet:
Hun ˈskriver på ˈbrevet.
Hun $_{0}$skriver ˈbrev.

Aktionsbetydning kan som i de intransitive verber understreges ved konstruktion med et adjekt, for eksempel et prædikativt led:

Aktion:
Hun skriver brevet færdigt.

Forskellen mellem de to sprog kan altså fremstilles ved hjælp af samme type opstillinger, som vi har brugt ovenfor til at illustrere substantiverne i de to sprog:

ECRIRE
[+Homogen]
↓

[+Homogen]	→	[−Homogen]
écrire		*écrire une lettre*

De franske verballeksemer er markerede for homogenitet, men den syntaktiske struktur kan medføre, at den resulterende beskrivelse ikke er af samme art som verbalrodens aktionsart. Dette er specielt almindeligt ved den aspektualitet, som verbum + objekt (det prædikative fundament, jf. Kapitel III, 2.4 og 0. ovenfor) er udtryk for. I det foreliggende tilfælde indgår det [+Homogen] verbum *écrire* altså i en [−Homogen] aktionsbeskrivelse, se 2. nedenfor). I modsætning hertil er de danske leksemer umarkerede og får først deres værdi fastlagt i syntaksen:

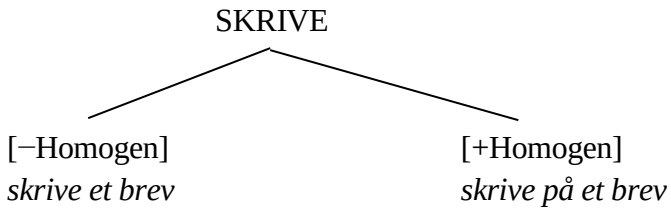

2. Fransk aktionsart: Klasser og kriterier

De tre klasser, man kan identificere på fransk, har, som det fremgår af det skema, vi brugte ovenfor, og som gentages her, fællestræk to og to:

	Dynamisk	**Homogen**
Tilstandsverbum	**−**	**+**
Aktivitetsverbum	**+**	**+**
Aktionsverbum	**+**	**−**

Disse fællestræk fremgår af følgende trekant, idet tilstands- og aktionsverber jo deler den egenskab at rumme en tilstands-beskrivelse:

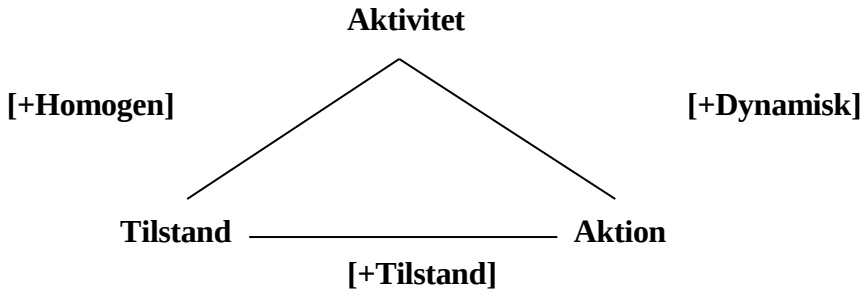

[+Homogen] verbalrødder

Navnlig inden for de [+Homogen] leksemer kan det som nævnt ovenfor være vanskeligt at skelne de to klasser, tilstands- og aktivitetsverber. Forbindelighed med visse adverbialer, som for eksempel mådesadverbialer giver kriterier, og forbindelighed med en perifrase som *être en train de* kan give et fingerpeg. Denne perifrase synes at forbindes med, hvad man intuitivt anser for aktiviteter (*il est en train de travailler*), og har en underlig redundant, snarere end egentlig ugrammatisk virkning, ved tilstandsverber:

☹ *Julie est en train de rester à la maison.*

Dette kriterium klassificerer *dormir* som aktivitetsverbum:

Il est en train de dormir.

Og måske er det også slet og ret rimeligt at anse *dormir* for et aktivitetsverbum. Et argument for, at

dormir snarere er et aktivitets- end et tilstandsverbum, har man måske i det faktum, at der kan afledes et aktionsverbum fra det ved præfigering, *endormir* (jf. 1.1). Denne ingressive afledning synes nemlig at danne aktionsverber fra aktivitetsverber.

Det er muligt, at man ikke helt kan skille de to klasser ad, bortset fra en eventuel forskel i massivitet udtrykt gennem trækket [±Dynamisk], se ovenfor, men at man har en stor klasse af [+Homogen] leksemer, som falder i adskillige, mere eller mindre dynamiske underklasser. Disse klasser hænger sammen med subjektets semantiske rolle som Agent eller noget andet (om semantiske roller se Kapitel III, 1.3.1 og 3.1 nedenfor), og afsløres af mulighed for forbindelse med adverbier som *vite, brusquement, lentement, progressivement* (jf. Melis 1983:65 ff., Vikner 1985:102, Dik 1989:91).

Brugen af *faire* som verbum vicarium ser dog ud til at skelne aktiviteter fra tilstande (jf. Melis 1983:49 ff.):

*Jean mange des pommes et il **le fait** avec appétit.*

Cette boîte contient des pommes et elle **le fait largement.*
Jean est à la maison et il **le fait toute la journée.*

Andre kriterier som brug af imperativ, indlejring under viljes-verbum og deontisk læsning af modalverber ser ikke ud til at være virksomme på fransk og er i alle tilfælde snarere knyttet til en eventuel Agent-rolle end til verbets aktionsart, jf. Melis (1983:52 ff.).

I virkeligheden ser det dog ud til, at fransk ikke leksikaliserer tilstandsbeskrivelser i større omfang. Inden for verballeksemerne er der i hvert fald ingen skarp grænse mellem tilstands- og aktivitetsverber. De eneste sikre tilstandsverber synes at være verber som *être, rester, demeurer, reposer, avoir, contenir*. Dette hænger sammen med de generelle leksikaliseringsmønstre, vi har diskuteret i Kapitel I, 2.2: Hvor man på dansk har tilstandsverber af typen *sidde, ligge* og *stå*, har man på fransk udtryk med *être* som *être assis, être couché* og *être debout*. Så fransk gør selvfølgelig stor brug af tilstandsbeskrivelser, men leksikaliserer dem ikke. En modsætning mellem tilstand og aktion, som man har systematisk ved farvebetegnelser og andre egenskaber, udtrykkes derfor med *être + Adjektiv* over for et aktionsverbum:

être blanc	−	*blanchir*
être jaune	−	*jaunir*
être mûr	−	*mûrir*
être grand	−	*grandir*
être gros	−	*grossir*

Transitive aktivitetsverber falder i mindst to grupper. Der er først den gruppe, som tilføjelsen af et [−Homogen] O-syntagme gør til aktionsbeskrivelser. Der er ikke tale om nogen ændring af

verbalrodens aktionsart, men af det prædikative fundaments aspektualitet (jf. 0. ovenfor):

Aktivitet		**Aktion**
manger	→	*manger une carotte*
lire	→	*lire un livre*
peindre	→	*peindre un mur*

herunder de verber, som kan forbindes med et O effectum (jf. Kapitel III, 4.3.4):

écrire	→	*écrire une lettre*
bâtir	→	*bâtir une maison*
peindre	→	*peindre un tableau*

Den anden gruppe er de aktivitetsverber, som sammen med et [−Homogen] O-syntagme bliver til aktivitets- eller, i nogle tilfælde, tilstandsbeskrivelser:

Aktivitet		**Aktivitet/Tilstand**
regarder	→	*regarder un tableau*
caresser	→	*caresser un chat*
mâcher	→	*mâcher une carotte*
mener	→	*mener un cheval*
porter	→	*porter un chapeau*

Man kan se, at den første gruppe verber i sin betydning medfører en så radikal modifikation af O-denotatum, at den beskrevne situation når en naturlig grænse, udover hvilken aktiviteten ikke kan fortsættes. Og det er jo den karakteristiske ("teliske") aktionsbetydning. Den anden gruppe verber rummer ikke en sådan betydningskomponent og når således ikke nogen naturlig grænse, hvorved der ofte opstår en betydning, der nærmer sig tilstands-betydningen. Man ser altså igen, hvordan aktivitetsverber drages mod de to poler, som udgøres af tilstands- og aktionsverber, jf. trekanten ovenfor.

Forskellige typer tidsadverbialer afslører de to typer: Med *en cinq minutes* har man aktionsbeskrivelse; med *pendant cinq minutes* har man aktivitets- eller tilstandsbeskrivelse:

*manger une carotte en/*pendant cinq minutes*
*mâcher une carotte *en/pendant cinq minutes*

Sammen med [+Homogen] objektsyntagme opfører de to typer sig ens, dvs. de bliver ved med at være aktivitetsbeskrivelser:

*manger des carottes pendant/*en cinq minutes*
*mâcher des carottes pendant/*en cinq minutes*

[−Homogen] verbalrødder

Det afgørende træk ved [−Homogen] verballeksemer, aktionsverber, er deres komplekse natur: Som omtalt ovenfor rummer de både en aktivitets- og en tilstandsbeskrivelse. De kombinerer altså i samme leksem de to primitive aktionsarter:

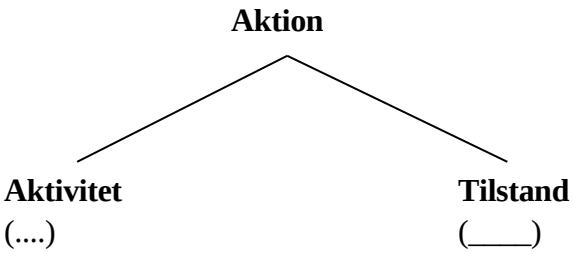

Til at skelne mellem de verber, der er [+Homogen] og dem der er [−Homogen], er der to hovedkriterier. Det første er, at [+Homogen] leksemer forbindes med tidsadverbialer indledt af *pendant*, mens [−Homogen] leksemer forbindes med adverbialer med *en*, som i følgende eksempler:

*Elle marche **pendant** (*en) deux heures.*
*Elle sort de la cave (*pendant) **en** deux heures.*

Som nævnt i 1.1 ovenfor, er der nogle verballeksemer, der er vage med hensyn til distinktionen [±Homogen], og som altså forbindes med begge typer adverbialer (jf. Melis 1983:27):

*On a occupé l'usine **pendant** trois jours.*
*On a occupé l'usine **en** trois jours.*

Ved [+Homogen] leksemer gælder implikationen:

V-*ait* → *a* V-*é*

dvs. verbalsituationen foreligger, lige så snart den er begyndt, jf. Sten (1952:8): "l'action s'effectue vraiment dès qu'elle a commencé, sans avoir besoin d'attendre la fin", og derfor er implikation a., ved aktivitetsverbum, gyldig, men implikation b., ved aktionsverbum, er ugyldig (jf. Martin 1988:5):

a. *Elle marchait.* → *Elle a marché.*
b. ☹ *Elle sortait.* → *Elle est sortie.*

Begge kriterier bygger på en naturlig forbindelighed mellem verbalrod og adverbial:

Tilstandsbetydningen (____) eller aktivitetsbetydningen (....) kombineres naturligt med *pendant*-adverbialers udmåling af et tidsrum, inden for hvilket tilstanden varer eller aktiviteten udfolder sig, mens aktionsbetydningen (....|____) lige så naturligt kombineres med *en*-adverbialers fastlæggelse af et tidsinterval, inden for hvilket aktionen føres til ende, dvs. når den resulterende tilstand (jf. Martin 1988:5), jf. Melis (1983:27): "le complément introduit par *pendant* dit la durée du procès, celui qu'introduit *en* dit le temps nécessaire à l'achèvement du procès". Tilsvarende kan man på et hvilket som helst tidspunkt inden for en aktivitet hævde, at aktiviteten har fundet sted − aktiviteter er jo homogene − mens man først kan tale om en aktion, når den resulterende tilstand faktisk foreligger. En beslægtet test er forbindelighed med *mettre x minutes à* (jf. Martin 1988:5):

Julie a mis cinq minutes à sortir.
**Julie a mis cinq minutes à courir.*

eller med *achever de*:

Julie achève de sortir.
**Julie achève de courir.*

Aktionsverber kan deles i to overordnede klasser. I den første kan man skelne en indledende fase (aktivitet) og en resulterende tilstand, for eksempel *sortir*, *tuer*. I den anden gruppe smelter de mere eller mindre sammen således, at aktivitet og resultat koncentreres i selve overgangen, og man får punktuelle verber som *exploser, éternuer, disparaître, apercevoir*. Sådanne verber forbindes ikke normalt med tidsadverbialer med *en*:

**Il éternue en deux minutes.*

netop fordi den beskrevne situation ikke synes at have nogen temporal varighed og derfor ikke kan indskrives i et tidsinterval. Men de kan udstrækkes og forbindes med et *en*-adverbial (jf. Melis 1983:80):

La maison a explosé ***en quelques secondes****.*

Derimod forbindes de, lige som [+Homogen] verber let med *pendant*-adverbialer, men får så iterativ betydning (som jo er en slags homogenisering, jf. 0. ovenfor):

Il éternue pendant deux minutes.

Denne iterative betydning kan ekspliciteres og afgrænses ved udtryk som *trois fois*, og man kan så tilføje et *en*-adverbial:

Il éternue trois fois en deux minutes.

Som omtalt ovenfor, findes der dog også på fransk neutrale eller vage verballeksemer som for eksempel *cuire* (Melis 1983:78):

Pierre cuit les légumes ***en/pendant cinq minutes****.*
Les légumes cuisent ***en/pendant cinq minutes****.*

Ved sådanne verber er det valget af tidsadverbial, der aktiverer den ene eller dan anden læsning, aktion eller aktivitet. Man finder også ved visse verber en forskel i konstruktion lige som i dansk (jf. 1.2 ovenfor), som korrelerer med distinktionen [±Homogen], jf. Kapitel III, 7.3 ("antipassive alternationer") og Melis (1983:79):

Aktion:
Il écrit ce roman.

Aktivitet:
Il écrit ***à*** *son roman.*

Syntaktiske ændringer af aspektualitet
En sætnings aspektualitet, dvs. "det endelige resultat", er et produkt af mange faktorer. Herunder er ikke mindst det valgte verballeksems aktionsart vigtig. Det er klart, at mange verbal-situationer kan afgrænses eksternt og således fremstå som aktionsbeskrivelser. Men det ændrer ikke ved det faktum, at nogle verber inhærent er aktionsverber og derfor rummer begrænsninger i sig selv (*trouver, tuer* ...). Disse verber kan så under visse omstændigheder "af-"begrænses eksternt, for eksempel ved tilføjelse af et ubestemt pluralis objektsyntagme, hvorved man får en iterativ læsning:

tuer des mouches

eller man kan med et prædikativt adjektsyntagme få en tilstands-læsning:

trouver qn. sympathique

I begge tilfælde bidrager eksterne faktorer til, at man får beskrivelser af homogene situationer. I det første tilfælde får man gentagelser af samme aktion et ubestemt antal gange; i det andet strækkes aktionsverbet ud til en generel tilstand.

Det er naturligvis først og fremmest de nominale led, som et verballeksem forbindes med gennem sin valens, der har konsekvenser for den endelige betydning, sætningens aspektualitet. Dette følger simpelthen af det faktum, at verbalsituationer, som påpeget (se II, 1.0 ovenfor) ikke er uafhængige, men kun eksisterer i kraft af deltagerne i situationen, jf. "... a process is conceptually dependent, i.e. it cannot be conceived without some reference to its participants" (Langacker 1991:191). Spillet foregår naturligvis mellem de indgående størrelsers konsistens. Og det er frem

for alt det fundamentale arguments konsistens, dvs. objektets eller det intransitive subjekts (se Kapitel III, 4. og 5.), der indgår en tæt "kemisk" forbindelse med verballeksemet og derved udløser en reaktion, der gør, at det resulterende udtryk kan have en anden aspektualitet end verbal-leksemets medfødte aktionsart tilsiger, som allerede set ved diskussionen af [+Homogen] verbalrødder ovenfor, jf. også Koefoed (1972).

Nogle forfattere mener, at også det transitive S har indflydelse på aktionsarten, for eksempel Mittwoch, som citerer følgende eksempler som begge 'durative' (1991:78):

a. *She played sonatas.*
b. *Soldiers played that sonata.*

Men der er en væsentlig forskel, som skyldes den S/O-asymmetri, vi anser for fundamental (jf. Kapitel III, 2.): a. er 'durativ' i aspektualitet på grund af ubestemt pluralis objekt, og den kan have iterativ læsning; b. er tvetydig, enten 'terminativ' læsning ('soldaterne spillede sonaten sammen') eller 'iterativ' ('flere soldater spillede sonaten efter hinanden'), men hver enkelt verbalsituation er 'terminativ': Den iterative læsning kommer ind ved, at pluralis S **kvantificerer** hele det prædikative fundament *played that sonata*. Kun på denne måde kan det transitive subjekt have indflydelse på den samlede sætnings aspektualitet, men kun objektet, den fundamentale GR, kan determinere det prædikative fundaments (se også Kapitel III, 4.2.2). Melis (1983:86) udelukker da også Agenten ved transitive verber fra de faktorer, der fastlægger aspektualitet.

Kombinationen af verbal og nominal konsistens kan beskrives som tilfælde af enten overensstemmelse eller konflikt. Det kan fremstilles i oversigtsform:

Overensstemmelse:

V	**N**	**Resultat**
Aktivitet	**Utællelig**	
[+Homogen]	[+Homogen]	[+Homogen]
Julie a bu	***du café (pendant**/*en deux heures).*[19]	
Aktion	**Tællelig**	
[−Homogen]	[−Homogen]	[−Homogen]
Julie a avalé	***le/un café (en**/*pendant deux secondes).*	

19. Eksemplerne gives i passé composé, da visse kombinationer er acceptable i præsens med generel − habituel eller generisk − betydning.

Konflikt:

V	**N**	**Resultat**
Aktivitet	**Tællelig**	
[+Homogen]	[−Homogen]	[−Homogen]
Julie a bu	***le/un café** (**en**/*pendant deux secondes).*	
Aktion	**Utællelig**	
[−Homogen]	[+Homogen]	[+Homogen]
Julie a avalé	***du café** (**pendant**/*en deux heures).*	

Som det fremgår, er det den nominale konsistens, altså objekt-syntagmet, der bestemmer den samlede, resulterende aspektualitet, dvs. om man får en aktivitets- eller en aktionsbeskrivelse.

Dette billede kompliceres imidlertid af to yderligere faktorer: Objektsyntagmets numerus, som naturligvis også er en del af dets konsistens, jf. II, 2.4 ovenfor, og O-relationens status som affectum eller effectum (se Kapitel III, 4.3.4).

Et ubestemt pluralis objektsyntagme opfører sig som ventet som [+Homogen], og man får en aktivitetsbeskrivelse, både med aktivitets- og aktionsverber:

*Jérôme a regardé/déshabillé des filles **pendant** (*en) quelques minutes.*

Et bestemt pluralis objektsyntagme opfører sig som [+Homogen] sammen med aktivitetsverbum:

*Jérôme a regardé les filles **pendant** (*en) plusieurs heures.*

Sammen med aktionsverbum kan et bestemt pluralis objektsyntagme opføre sig som begge dele, dvs. resultatet kan både være en aktivitets- og en aktionsbeskrivelse:

*Jérôme a déshabillé les filles **pendant/en** quelques minutes.*

De eksempler, vi har givet ovenfor er eksempler på objekt affectum, dvs. referenten for objektsyntagmet eksisterer før og uafhængigt af verbalsituationen. Ved **objekt effectum** er forholdene lidt anderledes. Med bestemt objektsyntagme får man aktionsbeskrivelse både ved aktions- og aktivitetsverber:

*Beethoven a écrit son opéra/ses symphonies **en** (*pendant) vingt ans.*

Med ubestemt objektsyntagme får man igen aktivitetsbeskrivelse ved begge typer verber:

*Beethoven a écrit de la musique/des symphonies **pendant** (*en) vingt ans.*

Aktionsart og aspekt

En af vores grundhypoteser er, at sprogs grammatiske opbygning hænger organisk sammen med deres leksikalske strukturer. Det følger heraf, at det franske verbalsystems opbygning hænger sammen med de leksikalske strukturer: Der er en sammenhæng mellem det faktum, at franske verballeksemer er markerede for homogenitet, dvs. de er enten [+Homogen] eller [−Homogen], og eksistensen af morfologisk **aspekt**. Mere generelt kan man sige, at:

- leksikalsk umarkerede leksemer som de danske verber får den værdi, de er umarkerede for, fastlagt syntaktisk;
- ved leksikalsk markerede leksemer som de franske kan den værdi, de er markerede for, deres aktionsart, modificeres morfologisk, derivationelt eller fleksionelt således, at det endelige resultat, aspektualiteten, kan være et andet end leksemets aktionsart. Dette resultat kan, som vist ovenfor, selvfølgelig også modificeres af den samlede syntaktiske konstruktion.

En af aspektets vigtigste funktioner er således at medvirke til fastlæggelsen af sætningens aspektualitet ved at modificere den leksikalsk fastlagte konsistens, aktionsarten, og i videre perspektiv derigennem bidrage til strukturering af teksten.

Når de forbindes med morfologisk aspekt, har leksemerne af de to klasser følgende karakteristiske opførsel. **[+Homogen] verber** giver durativ betydning i imparfait, ingressiv i passé simple; jf. at perifrasen *give sig til* på dansk kun forbindes med [+Homogen] betydning (altså **Han gav sig til at {dø, forsvinde, ankomme}*[20]):

Il courait.
'Han løb'
Il courut.
'Han gav sig til at løbe'

I modsætning til hvad man ofte ser hævdet (jf. Vikner 1985:106), gælder det alle aktivitetsverber, altså også verber som *voyager* og *dormir*:

Il voyagea. Il connut la mélancolie des paquebots ... (Flaubert, cit. Weinrich 1973:118)

[−Homogen] verber får conativ elle durativ betydning i imparfait, terminativ i passé simple:

Il sortait.
'Han prøvede/var ved at komme ud'

20. I den udstrækning sådanne udtryk er grammatiske, kan de kun forstås med iterativ betydning.

Il sortit.
'Han kom ud'

En speciel gruppe [−Homogen] er de punktuelle ("semelfaktiver") som *tousser*, der kan få "seriel" (intern iterativ) betydning i imparfait ('en serie host'):

Il toussait.
'Han (sad og) hostede'
Il toussa.
'Han gav sig til at hoste'

Alle verber kan have iterativ betydning i imparfait:

Il courait souvent.
Il sortait souvent.
Il toussait souvent.

Imparfait opererer generelt på [−Homogen] verber på den måde, at den "åbner" dem og gør dem homogene. Dette kan ske på to måder:

1. Gentagelse:
Elle sortait souvent.

2. Assertering af aktivitetsdelen ('skulle til, var ved, prøvede ...')**:**
Elle sortait quand ...

Aspekt behandles mere detaljeret i Kapitel VII.

Aktionsart og perifraser

Fransk råder over forskellige temporale og aspektuelle perifraser. Vi har allerede set ovenfor, at *mettre x minutes à* og *achever de* forbindes med aktionsbeskrivelser ([−Homogen]). Det samme gælder perifrasen *être sur le point de*:

Julie est sur le point de partir.
**Julie est sur le point de marcher.*

mens perifrasen *être en train de* forbindes med både aktivitets- og aktionsbeskrivelser:

Julie est en train de marcher.
Julie est en train de partir.

Dette følger af aktionsverbers sammensatte natur, idet *être sur le point de* tilsyneladende går på

selve overgangen mellem aktivitet og resulterende tilstand, mens *être en train de* går på den "forberedende" aktivitet. Man skal således generelt vente, at aktionsverber har en videre forbindelighed med adverbialer og perifraser end aktivitetsverber, netop på grund af deres sammensatte natur.

Begge de to perifraser, *être sur le point de* og *être en train de*, kan gengives med *være ved* på dansk. Men som ventet med forskellige betydninger ved aktivitets- og aktionsbeskrivelser:

Jeg er ved at gå.
'Je suis en train de marcher'
'Je suis sur le point de partir'

Jeg er ved at strikke.
'Je suis en train de tricoter'

Jeg er ved at brække mig.
'Je suis sur le point de vomir'

3. Aktionsart og valens

3.1 Aktionsart og semantiske roller

Der er en tydelig forbindelse mellem aktionsart og subjektets semantiske rolle[21]. Ved aktionsverber, [−Homogen], har subjektet prototypisk Agent-rollen. Ved de [+Homogen] verber er der større spredning, idet aktivitetsverber, [+Dynamisk], altovervejende har et agentivt subjekt, jf. *travailler, courir, voler* ..., dog har subjektet snarere Patient-rollen ved verber som *trembler, dormir* .... Ved verber, som ikke klart er enten aktivitets- eller tilstandsverber som sanseverber som *voir, entendre, sentir* har subjektet Experient-rollen, mens der ved tilstandsverber, [−Dynamisk], igen er større spredning. Man har således subjekter med den semantiske rolle Location ved verber som *avoir* og *contenir*, subjekter med rollen Experient ved psykologiske verber som *connaître, savoir, aimer, haïr*, og subjekter med Patient-rollen ved eksistensverber som *être, rester, exister*. Men her spiller igen den ovenfor i 1.1 omtalte distinktion mellem habituel og partikulær læsning og subjektets animerethed ind. Helland (1994:105 ff.) klassificerer for eksempel *protéger sa femme*, hvor subjektet har Agent-rollen, som tilstandsbeskrivelse. Men det er et spørgsmål, om den mest rimelige fortolkning ikke er, at sådanne verber er aktivitetsverber, dvs. [+Dynamisk]. Der er nemlig først og fremmest en tvetydighed ved sådanne verber, når de har et animeret subjekt, idet de så kan læses enten som aktivitets- eller tilstandsbeskrivelse:

Il protège sa femme.
La lionne protège ses petits avec férocité.

21. De semantiske roller indgår direkte som definitoriske for verbalklassifikationen i for eksempel Chafe (1970:97 ff.).

Men tilstandsbeskrivelsen har klart habituel karakter og får nærmest værdi af karakteristik af subjektet (jf. *Il est très protecteur*). Ved inanimeret subjekt opstår tvetydigheden ikke, og man har en vag læsning, hvor det ikke gør nogen større forskel, om der er tale om noget habituelt eller partikulært, dvs. en karakteristik eller en situationsbeskrivelse:

Ce mur protège la ville.

I følgende eksempler har subjektet således Location-rollen i a., Agent-rollen med karakteriserende læsning i b. og Agent-rollen i en situationsbeskrivelse i c.:

a. *Cette poutre soutient le toit.*
b. *Jean soutient le président.*
c. *Jean soutient le toit de toutes ses forces.*

Man genfinder altså her den ovenfor påpegede vanskelighed ved at skelne mellem aktivitets- og tilstandsverber. Og de eneste uomtvistelige tilstandsverber er verber som *être*, hvis subjekt har Patient-rollen, eller *avoir*, hvis subjekt har Location-rollen.

Den prototypiske fordeling af subjekter ved de tre klasser synes dog at være:

Aktion: **Agent**

Aktivitet: **Agent − Patient**

Tilstand: **Patient**

3.2 Aktionsart og transitivitet

Tilsvarende er der en sammenhæng mellem de tre aktionsarter og transitivitet. Mens alle tre forekommer såvel transitivt som intransitivt, så er der en prototypisk sammenhæng mellem aktionsverber og transitiv konstruktion, tilstandsverber og intransitiv konstruktion.

Transitivitetens sammenhæng med aktionsarten beror først og fremmest på det fundamentale argument. Som fremstillet i Kapitel III, 2.4, kan det fundamentale argument identificeres som det argument, der optræder i begge de delsituationer, der karakteriserer et aktionsverbum, altså aktiviteten og tilstanden:

a.

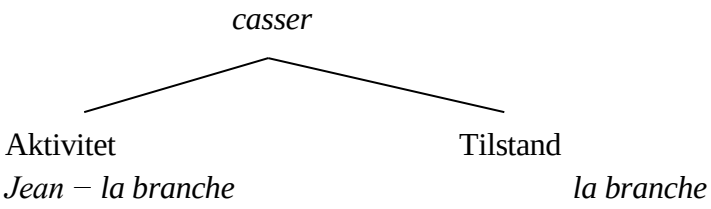

Jean casse la branche.

Da aktioner kan være både transitive som i a., dvs. med to argumenter i aktivitetsdelen, og intransitive, dvs. med kun ét argument i aktivitetsdelen, som i b.:

b.

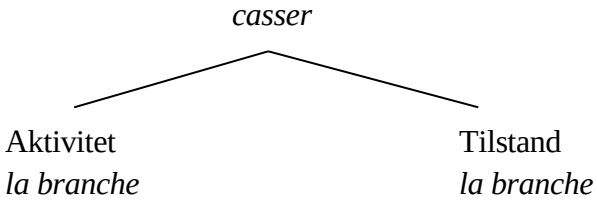

La branche casse.

og da de er konstruerede af de to simple begreber, aktivitet og tilstand, følger det, at aktiviteter også kan være både transitive og intransitive, dvs. medføre både to og ét argument:

a.

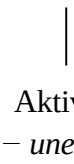

Jean mâche une carotte.

b.

Jean marche.

Det skulle nu også følge, at tilstandsverber kun kan være intransitive, da der altid kun er ét argument i tilstandsdelen. Og det er da også prototypisk tilfældet:

a. *subsister*

Tilstand
la trace

La trace subsiste.

Men her spiller igen den ofte bemærkede manglende skelnen mellem tilstand og aktivitet ind således, at man får transitive tilstandsverber som *avoir*:

b. *avoir*

Tilstand
Jean − une maison

Jean a une maison.

Det totale billede bliver derfor:

	Transitiv	**Intransitiv**
Aktion	*tuer*	inakkusative
Aktivitet	*mâcher*	inergative
Tilstand	*avoir*	inakkusative

Distinktionen mellem inakkusative og inergative verber beskrives nærmere i Kapitel III, 5.

3.3 Verber med en Experient-rolle

Som det har været nævnt flere gange, opfører de verber, som tildeler et af deres argumenter Experient-rollen, sig på flere måder særligt (jf. II, 2.2; se også Kapitel III, 1.3.1, 3.3.1). Det drejer sig om tre typer verber, som beskriver forskellige kognitive processer i levende organismer: 1. sanseverber, 2. følelsesverber, 3. meningsverber.

Sanseverber

Sanseverberne beskrives ofte som inagentive tilstandsverber (jf. Mourelatos 1981:200, Durst-Andersen 1992:54 ff.). Umiddelbart synes de dog snarere at illustrere den ovenfor (3.1.1, 3.2) påpegede vanskelighed ved at skelne skarpt mellem de to typer [+Homogen] verballeksemer, tilstands- og aktivitetsverber. Men sanseverber kan også bruges punktuelt og nærmer sig derved

aktionsverberne, dvs. de bliver [−Homogen]. Denne forskel kan også hænge sammen med, om Experient-rollen opfattes mere eller mindre agentivt. Herudover optræder flere leksemer parvist, idet der findes et agentivt aktivitetsverbum ved siden af:

Tilstand-Aktion	**Aktivitet**
[±Agent]	[+Agent]
voir	*regarder*
entendre	*écouter*
sentir	*flairer*

Følelsesverber

En noget anden variation i tilskrivningen af Agent-rollen finder man i følelsesverberne, som optræder i tre forskellige konstruktioner (jf. Ruwet 1972:146 ff., Gross 1975:30 ff., Melis 1983:36 ff., Palmer 1994:78 ff.):

__Julie__ déteste le vin.
Le vin déplaît __à Julie__.
Le vin dégoûte __Julie__.

I alle tre typer har man imidlertid den samme vaghed med hensyn til distinktionen [±Dynamisk], dvs. mellem tilstand og aktivitet. Men man kan sige, at Agent-rollen i subjektet trækker mere i retning af en aktivitetsfortolkning. Experient-rollens mellemstatus mellem Agent og Patient kan fremstilles således:

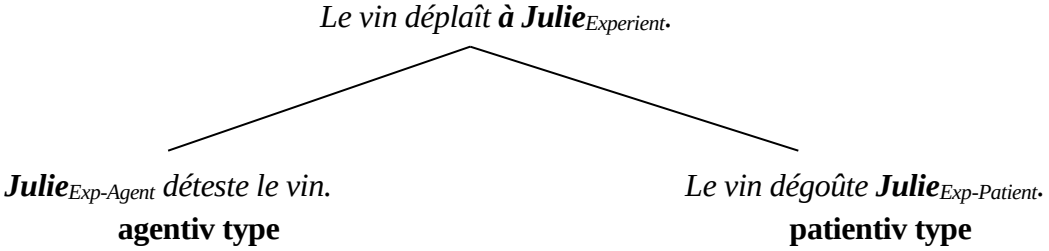

Disse fænomener skal ses i forbindelse med Melis' (1983:62 ff.) analyse af Agent-rollen som bestående af to komponenter: kontrol og realisering ("instance de contrôle" og "instance de realisation"), som ledsages af hver deres type adverbialer, henholdsvis holdnings- ("compléments d'attitude") og instrumentale adverbialer[22]. Visse tilstandsverber som *endurer, souffrir, subir* ... illustrerer en "halv" Agent-rolle, idet deres subjekt kun har kontroldelen af Agent-rollen: De kan kun forbindes med holdningsadverbialer, ikke instrumentale. Det er denne "halve" Agent, nemlig kontroldelen, som hæftes på Experient-rollen, mens realiseringsdelen mangler. Sådanne verber ledsages da også af holdningsadverbialer:

22. Opsplitningen ekspliciteres i kausativkonstruktionen, hvor subjektet for *faire* udfylder kontroldelen, mens det underordnede subjekt varetager realiseringsdelen, se Kapitel IV, 5.

*Julie déteste le vin **férocement**.*
*Jérôme aime l'alpinisme **passionnément**.*

Det er karakteristisk, at det især er følelsesverber, der deltager i den i Kapitel IV, 4.2.2 beskrevne forfremmende refleksive antipassiv, hvorved en Experient skifter fra patientiv til agentiv type:

Cette question irrite le ministre.
Le ministre s'irrite de cette question.

Ce fait a indigné tout le monde.
Tout le monde s'indigne de ce fait.

hvorved aktivitetslæsningen forstærkes. Nogle verber som for eksempel *agacer* deltager ikke i denne alternation og har altså, tilsyneladende idiosynkratisk, kun den patientive Experient-rolle, mens en eventuel Agent-rolle lokaliseres i subjektet. Derved opstår den kendte tvetydighed ved sådanne verber mellem agentiv og ikke-agentiv læsning (jf. II, 2.2 ovenfor). Kun den agentive læsning af subjektet tillader holdningsadverbialer (jf. Ruwet 1972:98, Melis 1983:37):

*Marie a **sournoisement** ennuyé Paul.*
Que Marie soit bavarde a **sournoisement ennuyé Paul.*

Man kan altså sige, at subjektet ved den agentive læsning af disse verber har begge komponenter af Agent-rollen, men ved den inagentive læsning kun selve realiseringen og mangler kontrol-delen, hvilket blandt andet ses af, at de kan ledsages af instrumentale adverbialer:

*Marie ennuie Paul **avec son bavardage insipide**.*

Den dobbelt læsning er ikke begrænset til følelsesverber, men findes også ved viljesverber som *demander, promettre, exiger, risquer* ... (jf. Melis 1983:39):

Pierre demande de traiter les gens selon leur rang.
Cette affaire demande à être suivie.

og andre som *expliquer* og *menacer* (jf. Baron & Herslund 1998):

L'enfant explique l'embarras de Lucie.
Son accoutrement explique l'embarras de Lucie.

Le terroriste menace l'ambassadeur.
La présence du terroriste menace l'ambassadeur.

Denne dobbelthed i subjektets semantiske status har en interessant konsekvens for pronominalsyntaksen ved viljes- og følelsesverber, der konstrueres med en kompletivsætning. Mens et ubundet personligt pronomen kan kombineres med begge læsninger, kan et *en* i kompletivsætningen kun kombineres med den inagentive læsning, hvilket identificeres af Ruwet (1990) som en antilogoforisk anvendelse: Ved *lui* kan viljen-følelsen tilskrives både referenten for det overordnede subjekt og den, der udtaler sætningen (a.-eksemplerne); ved *en* kan viljen-følelsen kun tilskrives den talende, hvoraf den inagentive læsning følger (b.-eksemplerne):

a. *Ce grand malade exige qu'on prenne grand soin* ***de lui****.*
b. *Ce grand malade exige qu'on* ***en*** *prenne grand soin.*

a. *Ce vieillard irascible ne supporte pas qu'on s'occupe* ***de lui****.*
b. *Ce vieillard irascible ne supporte pas qu'on s'****en*** *occupe.*

Meningsverber

En tilsvarende variation i konstruktionstype som i følelses-verberne, men i mindre målestok, finder man ved meningsverber, hvor dog det transitive mønster er helt dominerende, og hvor Agent-rollen sammen med Experient-rollen igen giver aktivitets-betydning:

a. ***Julie***$_{Exp\text{-}Agent}$ *{pense, trouve, estime ...} ...*

b. *Il {semble, apparaît ...}* ***à Julie***$_{Experient}$ *...*

At den "neutrale" Experient-rolle realiseres som en A_{dat}, altså lige som den neutrale Location-rolle som et adjekt-syntagme, hænger sammen med en dybere semantisk identitet mellem de to roller: Experienten fremstilles som det 'sted', hvor den proces, en stimulus udløser, finder sted. Ved forfremmelse til agentiv Experient, syntaktisk til S-relation, understreges den aktive medleven og reaktion på stimulusen, hvorimod den patientive udgave, syntaktisk i O-relation, fremstiller Experienten som den passive organisme, der udsættes for en påvirkning. Disse to typer, agentiv og patientiv Experient, er altså udtryk for en slags diatetisk indrangering af psykologiske verber i det generelle transitivitetsmønster med Experienten som enten S eller O:

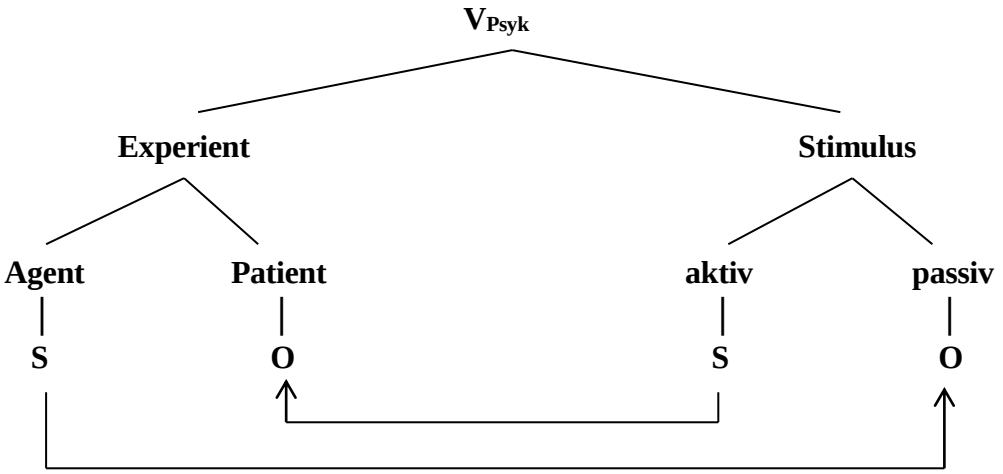

4. Afrunding

De tre klasser af verber, der som set har centrale træk tilfælles to og to, kan stilles op som en skala med tilstandsverberne og de punktuelle verber som yderpunkterne (jf. Melis 1983:79):

<--->

Tilstand **Aktivitet** **Aktion** **Punktuel Aktion**

Mellem disse ekstremer er der, som sagt, en del glidende overgange, navnlig inden for de [+Homogen] leksemer, hvor distinktionen [±Dynamisk], altså mellem tilstands- og aktivitetsverbum, ikke altid er lige tydelig, lige som skellet mellem habituel og partikulær læsning kan sløre forskellen. Og navnlig ved verber, som ikke denoterer en fysisk aktivitet, men mentale og kognitive processer, er det vanskeligt at skelne. Alt dette tyder på, at det afgørende skel inden for de franske verballeksemer går mellem Aktionsverber og de andre, altså distinktionen [−Homogen] over for [+Homogen], den distinktion, der også blev fundet central inden for substantiverne. Dette skarpe skel mellem Aktionsverber og de andre er det naturligt at sætte i forbindelse med det morfologiske aspekt (distinktionen imparfait − passé simple), hvorfor den videre behandling sker i Kapitel VII.

4. ADJEKTIVER

0. Indledning

Adjektiver, den tredje åbne og produktive leksikalske ordklasse, kan ses som nominale udgaver af tilstandsverber: De optræder med de nominale morfologiske kategorier, genus og numerus, og udgør den vigtigste kongruensklasse for substantiverne. Samtidig denoterer de typisk, som verber, egenskaber og relationer, ikke entiteter. Leksikalsk og syntaktisk udgør adjektiverne ikke nogen velafgrænset gruppe over for substantiverne, navnlig de substantiver, som optræder parvist i maskulinum og femininum, jf. eksempler som følgende:

Substantiv:
le voisin – *la voisine*

Adjektiv:
le village voisin – *la ville voisine*

Adjektivers to hovedanvendelser er prædikativt og attributivt, jf. Kapitel I, 5. og Kapitel III, 6. I begge tilfælde er der tale om, at adjektivet prædiceres om et substantiv, enten ved den af adjektrelationen indførte sekundære prædikation, eller ved den modifikatorrelation, som den attributive funktion indfører:

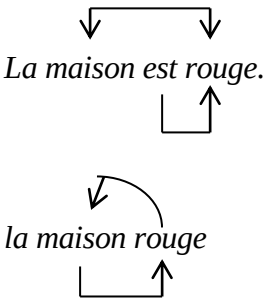

Til forskel fra verberne kan adjektiver lige som substantiver altså ikke indgå direkte i en prædikativ relation. Denne må altid formidles af et verbum eller udtrykkes ved en modifikator-relation, jf. diskussionen om adjektivets fundamentale valensled og dets mætning på afstand i Kapitel III, 8.1. Adjektivers valens behandles generelt i Kapitel III, 8. (jf. også Herslund & Sørensen 1996).

I syntagmeopbygningen kan substantiver og adjektiver også spille samme rolle, nemlig som leksikalske kerner i nominalsyntagmer (se Kapitel I, 5.4):

un calme *qui ressemblait à* ***du vide*** (Simenon *Homme* 153)

*Un jour, je réussirai à faire en moi **un vide** immense* (Ajar *Pseudo* 658)

Da adjektiver som sagt kan ses som nominale udgaver af tilstands-verber, må de lige som disse være [+Homogen] (jf. Kleiber 1994:29 ff.). De optræder derfor naturligt med den [+Homogen] klassifikator *du*, når de "substantiveres" (se II, 2.5 ovenfor). Adjektiver optræder også i konstruktioner, som minder om substantivers konstruktion med komplekse klassifikatorer (jf. II, 2.5 ovenfor, Herslund 1997, 1998, og Kapitel VI.):

une place de libre
quelqu'un d'honnête

Ved bestemt artikel er strukturer af typen *le* Adj tvetydige, idet der enten kan være tale om en egentlig substantivering (kun maskulinum):

le [jaune]
'det gule'

eller om en ellipse af substantiv, med deraf følgende mulighed for begge køn:

le [___ jaune] – *la [___ jaune]*
'den gule'

for eksempel for *le ballon jaune* over for *la boule jaune*, jf. Kapitel I, 5.4.

1. Adjektiver og verber

Både adjektiver og verber kan denotere såvel relationer mellem entiteter som egenskaber ved entiteter. Men de gør det på forskellige måder: Hvor adjektivet fremstiller egenskaben eller relationen helt statisk − adjektiver er grundlæggende [+Homogen], så fremstiller verbet egenskaben som resultatet af en proces, relationen, som noget der etableres. Denne forskel illustreres af følgende eksempler. I a. har man på grund af verbet *devenir* stort set synonymi mellem de to udtryk:

a. *Les bananes deviennent mûres à 25°.*
Les bananes mûrissent à 25°.

men i b. betyder sætningen med adjektiv, at bananerne vil være i en tilstand af modenhed, sætningen med verbum, at processen vil gå i gang og afsluttes i morgen:

b. *Les bananes seront mûres demain.*
Les bananes mûriront demain.

Den statiske betydning genfindes ved visse adjektiver, som i prædikativ konstruktion udgør synonymer til verber, men fremstiller relationen som statisk:

Louis XIII précède Louis XIV.
Louis XIII est antérieur à Louis XIV.

Adjektivernes status som nominale udgaver af verber er især tydelig ved en sammenligning med en række afledte aktionsverber, i forhold til hvilke adjektiverne denoterer den resulterende tilstand, men i modsætning til participe passé uden noget indhold af ændring:

Verbum	**Participium**	**Adjektiv**
jaunir	*jauni*	*jaune*
grossir	*grossi*	*gros*

Hvor verbet denoterer en aktivitet fulgt af en tilstand, denoterer participiet tilstanden som resultat af aktiviteten, men adjektivet udelukkende tilstanden. Man har således modsætninger som følgende:

vide	–	*vidé*
plein	–	*rempli*
grand	–	*grandi*
blanc	–	*blanchi*
...		

et fænomen, som også er velkendt på dansk:

åben	–	*åbnet*
tom	–	*tømt*
gul	–	*gulnet*
fuld	–	*fyldt*
rådden	–	*rådnet*
gylden	–	*(for)gyldt*
stor	–	*(for)størret*
mindre	–	*(for)mindsket*
...		

Som for substantiver spiller tidsdimensionen ikke nogen rolle for adjektiver, hvorfor tilstand stort set identificeres med egenskab. Denne egenskab kan dog godt have noget med 'tid' at gøre, jf. adjektiver som *actuel, présent ...,* som kan tilskrive et substantiv en tidsdimension:

le roi actuel

2. Adjektiver og substantiver

Distributionelt kan den universelle distinktion mellem verber og nominer karakteriseres ved, at verber optræder som prædikater, nominer som argumenter (jf. Schachter 1985). Adjektiverne synes at falde igennem denne distinktion, idet de hverken optræder som primære prædikater eller som argumenter. Som allerede omtalt er distinktionen mellem substantiver og adjektiver ikke altid helt klar på fransk. Selv om der er modeksempler (epicene, jf. II, 2.3 ovenfor), så er det dog det prototypiske tilfælde, at substantiver har fast køn, dvs. at substantiver er kategoriserede som enten maskulinum eller femininum, mens adjektiver bøjes i køn og optræder som kongruensformer som enten maskulinum eller femininum. Og selv om adjektiver lige som substantiver kan udgøre leksikalske kerner i nominalsyntagmer, så er det prototypiske tilfælde, at de optræder som attributivled eller prædikativisk (i adjektrelationen).

Egenskaber ved adjektiverne, som adskiller dem fra substantiver, og som hænger nøje sammen med deres notionelle indhold, er blandt andet afledning af adverbier på *-ment* og deres mulighed for gradbøjning:

a. *bon-meilleur-le meilleur*
mauvais-pire-le pire

b. *haut-plus haut-le plus haut*
bas-plus bas-le plus bas

Tilsvarende tillader de kvantificerende modifikation af en type, som substantiver ikke gør[23]:

très bon
assez haut

Notionelt adskiller adjektiverne sig prototypisk ved ikke at denotere entiteter, dvs. at deres denotation i modsætning til substantivers er intensioner, som kun exceptionelt fastlægges ekstensionelt som i substantiveringer (*le jaune, le politique, un vide, du calme*, jf. 0. ovenfor). Heroverfor ser det prototypiske substantiv ud til at denotere både en intension og en ekstension (som så fastlægges ved et determinativs dannelse af et nominal-syntagme, se Kapitel VI.). Forskellen mellem et adjektiv som *gentil* og et substantiv som *gentillesse* er da, at *gentil* kun denoterer egenskaben (en intension), mens *gentillesse* samtidig med intensionen denoterer en ekstension (et vist omfang), som så kan præsenteres som noget homo- (*de la gentillesse*) eller noget heterogent (*une (grande) gentillesse*), jf. II, 2.5 ovenfor.

Adjektiver er mere generelle end substantiver i og med, at de denoterer en enkelt egenskab, hvorimod substantivers intension gerne udgøres af et helt bundt af egenskaber (jf. Jespersen 1924:75 ff.): Ord som *rouge, rond* denoterer kun enkelte af de egenskaber, som definerer

23. Som sædvanlig er modsætningen adjektiv−- substantiv ikke absolut: *Elle est très femme*.

intensionen af ord som *sang* og *ballon*. Når substantiver bruges som adjektiver, er det således typisk kun en enkelt af de egenskaber, der udgør substantivets intension, der aktiveres, jf. farveadjektiver som *rose* og *orange*.

Adjektiver denoterer altså hovedsageligt simple egenskaber. De kan derfor lettere end andre ordklasser stilles op som antonymer, kontrære og synonymer.

Antonymer

Mange adjektiver optræder parvist som antonymer. Dette gælder ikke mindst de såkaldte "elementære" adjektiver, dvs. adjektiver hvis betydning er så generel, at de kan forbindes med så at sige alle substantiver:

grand	–	*petit*
vieux	–	*jeune*
ancien	–	*nouveau*
dur	–	*mou*
bon	–	*mauvais*
proche	–	*lointain*

Denne gruppe adjektiver falder praktisk taget sammen med adjektiverne i de sprog, der som for eksempel Igbo kun har et afgrænset, lukket sæt af adjektiver, jf. Schachter (1985:14).

De modsætninger, der udtrykkes ved antonymer, er graduerbare, dvs. et spørgsmål om mere eller mindre, eventuelt i forhold til en norm, jf. *un petit éléphant* over for *une grande souris*.

Kontrære

En anden pardannelse har man ved adjektiver, der danner kontrære par. I modsætning til de graduerbare antonymer, som begge godt kan hævdes om samme entitet, medfører hævdelse af kontrære en kontradiktion:

a. *Ce grand homme est petit.*
b. **Cette croix blanche est noire.*

Lige som ved antonymerne må man forudsætte en eller anden form for sammenlignelighed i forhold til et fælles område eller norm for at tale om kontrære i egentlig forstand. Således vil *rond* over for *carré* og *triangulaire* udgøre kontrære, mens for eksempel *doux* og *pointu* ikke gør det, da disse adjektiver næppe kan anvendes om samme substantiv. Men også en eller anden form for konvention spiller ind: Selv om *noir* og *blanc* kan anses for kontrære, er dette ikke klart tilfældet med for eksempel *jaune* og *mauve*.

Synonymer

Lige som inden for andre ordklasser finder man par som i en vis forstand kan siges at være

synonymer, dvs. at de begge kan bruges i visse kontekster. Men der er næsten altid en del kontekster, hvor kun det ene kan optræde.

Et sådant par udgøres af *grand* og *gros*, som begge i mange kontekster skal oversættes 'stor'. Forskellen mellem dem synes at være, at *grand* denoterer størrelse ad en enkel dimension, mens *gros* betyder 'stor ad mere end én dimension', hvoraf man så i mange tilfælde kan aflede betydningen 'tyk'.

3. Relationelle adjektiver

En særlig type adjektiver er de såkaldte relationelle (Riegel 1985) eller pseudoadjektiver (Bartning 1976). I nogle tilfælde har man et særligt relationelt adjektiv over for det almindelige, beskrivende (to forskellige derivationsendelser):

	Relationel	**Deskriptiv**
	mortuaire	*mortel*
	spatial	*spacieux*

a. *une couronne mortuaire*
   une arme mortelle
b. *un voyage spatial*
   une voiture spacieuse

Syntaktisk udmærker de sig ved, at de ikke kan forekomme prædikativt med samme relationelle betydning ved de substantiver, de forekommer attributivt med:

C'est le cercle polaire.
**Ce cercle est polaire.*

une carte routière
**cette carte est routière*

Denne restriktion kan dog brydes metalingvistisk:

- *Tu as une carte ferroviaire? - Non, ma seule carte est routière* (Wilmet 1986:16)

Den væsentligste anvendelse af sådanne adjektiver har man ved dannelsen af noget, der svarer til komposita, hvor de indgår i stedet for et nominalt argument (jf. Bartning 1986):

l'analyse de la voix
l'analyse vocale

le voyage du président
le voyage présidentiel

som i følgende eksempler, hvor adjektiverne *policières*, *américain* og *sociale* anvendes i stedet for *de la police, des Américains, de la société*:

> *... la plupart des militants de la "dissidence" avaient quitté la capitale tchécoslovaque pour éviter les provocations* ***policières*** (*Express* 2.9.88, 10)

> *Le nouveau défi* ***américain*** (*Express* 22.2.96, omslag)

> *Il s'y ajoutait, accessoirement, certaines enquêtes, d'ordre moral ou politique, où s'étalait ordinairement une candide ignorance de l'analyse* ***sociale*** *véritable* (Bloch *Défaite* 116)

Se også Kapitel I, 5.6, og III, 9.1.5.

4. Synkategorematiske adjektiver

Ved synkategorematiske adjektiver forstår man sådanne, som modificerer et substantiv "internt", relativt til en skala, mens de kategorematiske modificerer "eksternt". Dette kan illustreres af følgende eksempel (Zuber 1973):

a. *Louis est un roi chauve.*
b. *Louis est un roi et Louis est chauve.*

Dvs, at der prædiceres to ting om *Louis*: *roi* og *chauve*. Ved de synkategorematiske derimod ser billedet sådan ud:

a. *Louis est un bon roi.*
b. *Louis est bon en tant que roi.*

Det der udmærker det synkategorematiske adjektiv er altså, at det modificerer en intension, mens det kategorematiske modificerer en ekstension, i det foreliggende tilfælde en rolle eller funktion over for et individ.

Man har altså følgende to situationer:

a. 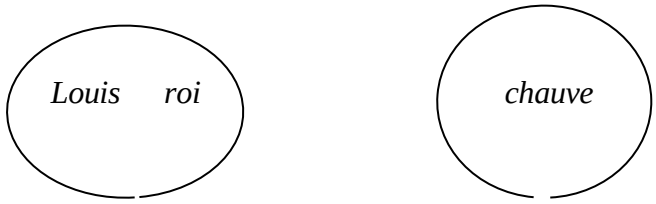

b. 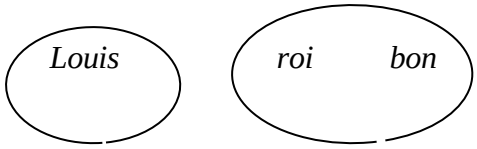

Snarere end en gruppe af adjektiver er der tale om en speciel anvendelse af adjektiver, selv om visse adjektiver naturligvis er mere oplagte i den synkategorematiske anvendelse som for eksempel de elementære, jf. 2. ovenfor.

Disse forhold har også en direkte forbindelse med det attributive adjektivs stilling (jf. Nølke 1996), idet foranstilling generelt signalerer, at et adjektiv er brugt synkategorematisk (jf. elementær og pronominalnumeral foranstilling, FG 165 ff.):

> *comme le tennis par exemple, où je n'étais qu'un* ***honnête partenaire*** (Camus *Chute* 53)
>
> ***l'actuelle capitale*** *de la Pologne était une ville très vivante* (Marnal, *Chopin, concertos pour piano*. Philips)
>
> *... précipités dans des puits de* ***vrais*** *comme de* ***prétendus traîtres*** (Deforges *Tango* 90)

BIBLIOGRAFI

Baron, I. & M. Herslund. 1998a. Prédicats verbo-nominaux et constructions nominales. In B. Caron, red. Actes du XVIe Congrès International des Linguistes. Paris 20-25 juillet 1997. CD-Rom. Oxford: Elsevier Sciences.

Baron, I. & M. Herslund.1998b. Support Verb Constructions as Predicate Formation. In H. Olbertz, K. Hengeveld & J. Sánchez García, red. The Structure of the Lexicon in Functional Grammar, 99-116. Amsterdam: John Benjamins.

Bartning, Inge. 1976 (1980). *Remarques sur la syntaxe et la sémantique des pseudo-adjectifs dénominaux en français.* Acta Universitatis Stockholmiensis 10. Stockholm: Almqvist och Wiksell.

Bartning, Inge. 1986. Le parallélisme entre les syntagmes *Nom + adjectif ethnique* et les syntagmes prépositionnels correspondants en *Nom + de (+ Dét) + Nom géographique*. *Revue Romane* 21.3-52.

Blinkenberg, Andreas. 1950. *Le problème de l'accord en français moderne.* København: Munksgaard.

Boysen, Gerhard. 1992. *Fransk grammatik.* København: Munksgaard.

Chafe, Wallace L. 1970. *Meaning and the Structure of Language*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Corbett, Greville G. 1991. *Gender*. Cambridge: The University Press.

Craig, Colette, red. 1986. *Noun Classes and Categorization*. Amsterdam: Benjamins.

Damourette, J. & E. Pichon. 1911-1940. *Des mots à la pensée. Essai de grammaire de la langue française*. I-VII. Paris: D'Artrey.

Dik, Simon C. 1989. *The Theory of Functional Grammar*. Dordrecht: Foris.

Donaldson, Weber D. 1973. *French Reflexive Verbs: A Case Grammar Description.* Haag: Mouton.

Dubois, Jean. 1965. *Grammaire structurale du français. Nom et pronom*. Paris: Larousse.

Dubois, Jean. 1967. *Grammaire structurale du français: le verbe*. Paris: Larousse.

Durand, Marguerite. 1936. *Le genre grammatical en français parlé à Paris et dans la région*

parisienne. Paris: D'Artrey.

Durst-Andersen, Per. 1992. *Mental Grammar. Russian Aspect and Related Issues*. Columbus, Ohio: Slavica.

Durst-Andersen, Per. 1997. Præpositioner og kasus i russisk. L. Falster Jakobsen & G. Skytte, red. *Ny forskning i grammatik* 4, 171-192. Odense: Odense Universitetsforlag.

Durst-Andersen, P. & M. Herslund. 1996. The Syntax of Danish Verbs: Lexical and Syntactic Transitivity. E. Engberg-Pedersen et alii, red. *Content, Expression and Structure. Studies in Danish Functional Grammar*, 65-102. Amsterdam: John Benjamins.

Eriksson, Olof. 1993. *La phrase française. Essai d'un inventaire de ses constituants syntaxiques*. Romanica Gothoburgensia XLII. Göteborgs Universitet.

FG = Pedersen, J., E. Spang-Hanssen & C. Vikner. 1980. *Fransk grammatik*. København: Akademisk Forlag.

Fodor, István. 1959. The Origin of Grammatical gender. *Lingua* VIII, 1-41, 186-214.

Gross, Maurice. 1968. *Grammaire transformationelle du français. Syntaxe du verbe*. Paris: Larousse.

Gross, Maurice. 1975. *Méthodes en syntaxe. Régime des constructions complétives.* Paris: Hermann.

Hagège, Claude. 1982. *La structure des langues.* Paris: PUF.

Hanon, Suzanne. 1988. Qui a quoi? Réflexions sur la possession inaliénable et le verbe *avoir* en français. *Revue Romane* 23.161-177.

Hasselrot, Bengt. 1967. Les vertus devraient être soeurs, ainsi que les vices sont frères. *Actes du 4e Congrès des Romanistes Scandinaves dédiés à Holger Sten. Revue Romane, numéro spécial* 1.35-44.

Helland, Hans Petter. 1994. *Sémantique et pragmatique temporelles. Futur simple et futur périphrastique.* Oslo: Det historisk-filosofiske Fakultet, Universitetet i Oslo.

Herslund, Michael. 1988a. *Le datif en français*. Louvain-Paris: Editions Peeters.

Herslund, Michael. 1988b. On Valence and Grammatical Relations. F. Sørensen, red. *Valency. Three Studies on the Linking Power of Verbs. Copenhagen Studies in Language, CEBAL Series* 11.3-34.

Herslund, Michael. 1997. Partitivity and Inalienable Possession. I. Baron & M. Herslund, red. *Possessive Structures in Danish. KLIMT* 3.1-44. Handelshøjskolen i København.

Herslund, Michael. 1998a. Fransk som klassifikatorsprog. In P. Colliander & I. Korzen, red. *Ny forskning i grammatik 5. Sophienberg-symposiet 1997*, 37-56. Odense: Odense Universitetsforlag.

Herslund, Michael. 1998b. Le français, langue à classificateurs?. In A. Englebert, M. Pierrard, L. Rosier, D. van Raemdonck, éds. *La ligne claire. De la linguistique à la grammaire. Mélanges offerts à Marc Wilmet à l'occasion de son 60e anniversaire*, 65-73. Louvain-la-Neuve: Duculot.

Herslund, M. & F. Sørensen. 1996. Adjektivers valens i fransk. K. Van Durme, red. *Adjektivernes valens. Odense Working Papers in Language and Communication*, 21-48. Odense Universitet.

Hopper, P. & S. A. Thompson. 1980. Transitivity in Grammar and Discourse. *Language* 56.251-299.

Høgsbro, Merete. 1995. Interaktionen mellem aktionsart og aspekt i fransk. *Arbejdspapirer* 24, Institut for sprog og internationale kulturstudier. Aalborg Universitet.

Høybye, Poul. 1944. *L'accord en français contemporain*. København: Høst.

Ibrahim, Muhammad H. 1973. *Grammatical Gender. Its Origin and Development*. Haag: Mouton.

Jensen, Jørgen Schmitt. 1963. "Vorgang" et "Zustand" des formes passives et leurs rapports avec l'aspect du verbe en français moderne. *Etudes romanes dédiées à Andreas Blinkenberg*, 59-83. København.

Jespersen, Otto. 1924. *The Philosophy of Grammar*. London: George Allen & Unwin.

Jonasson, Kerstin. 1994. *Le nom propre. Constructions et interprétations*. Louvain-la-Neuve: Duculot.

Karolak, Stanisław. 1991. Sur la structure sémantique des constructions factitives synthétiques et analytiques. H. Stammerjohann, red. *Analyse et synthèse dans les langues romanes et slaves*, 149-161. Tübingen: Gunter Narr.

Kleiber, Georges. 1990. *L'article LE générique. La généricité sur le mode massif*. Genève-Paris: Droz.

Kleiber, Georges. 1994. *Nominales. Essais de sémantique référen-tielle*. Paris: Armand Colin.

Koefoed, Oleg. 1972. Objet direct, compléments adverbiaux et aspect dans le système verbal français. *Actes du 5e Congrès des Romanistes Scandinaves*. Université de Turku.

Koefoed, Oleg. 1979. *Le verbe comme objet d'étude. Aperçu historique des études verbales dans*

le domaine non subjonctif. Etudes Romanes de l'Université de Copenhague 17. København: Akademisk Forlag.

Korzen, Iørn. 1996. *L'articolo italiano fra concetto ed entità. Etudes Romanes de l'Université de Copenhague* 36. København: Museum Tusculanum.

Langacker, Ronald W. 1991. *Foundations of Cognitive Grammar. Volume II. Descriptive Application*. Stanford: Stanford University Press.

Lyons, John. 1977. *Semantics I-II*. Cambridge: The University Press.

Maas, Utz. 1971. Le genre et le nombre en français. A propos du livre de Q. I. M. Mok. *Revue Romane* 6.169-190.

Martin, Robert. 1988. Temporalité et "classes de verbes". *L'Information grammaticale* 39.3-8.

Melis, Ludo. 1983. *Les circonstants et la phrase.* Louvain: Presses Universitaires de Louvain.

Mittwoch, Anita. 1991. In Defence of Vendler's Achievements. Vetters & Vandeweghe, red. (1991:71-85).

Mok, Q. I. M. 1968. *Contribution à l'étude des catégories morphologiques du genre et du nombre dans le français actuel.* Haag: Mouton.

Mourelatos, Alexander P. D. 1981. Events, Processes, and States. P. Tedeschi & A. Zaenen, red. *Tense and Aspect. Syntax and Semantics* 14.191-212. New York: Academic Press.

Müller, Henrik Høeg. 1997. The Danish *s*-genitive and related issues. I. Baron & M. Herslund, red. *Possessive Structures in Danish. KLIMT* 3.93-114. Handelshøjskolen i København.

Nyrop, Kristoffer. 1917. *Kongruens i fransk. Københavns Universitets Festskrift*. København: Schultz.

Nølke, Henning. 1996. Det attributive adjektivs stilling på fransk. M. Herslund, red. *Ny forskning i grammatik* 3, 49-83. Odense: Odense Universitetsforlag.

Palmer, Frank. 1994. *Grammatical Roles and Relations.* Cambridge: The University Press.

Pustejovsky, James. 1991. The Generative Lexicon. *Computational Linguistics* 17.409-441.

Riegel, Martin. 1985. *L'adjectif attribut*. Paris: PUF.

Rousseau, André. 1995. A propos des préverbes du français. Pour une méthodologie d'approche syntaxique. A. Rousseau, red. *Les préverbes dans les langues d'Europe*, 197-223. Lille: Presses Universitaires du Septentrion.

Ruwet, Nicolas. 1972. *Théorie syntaxique et syntaxe du français*. Paris: Seuil.

Ruwet, Nicolas. 1990. *En* et *y*: deux clitiques pronominaux anti-logophoriques. *Langages* 97.51-81.

Schachter, Paul. 1985. Parts-of-Speech Systems. T. Shopen, red. (1985:3-61)

Shopen, Timothy, red. 1985. *Language Typology and Syntactic Description. I.* Cambridge: The University Press.

Siwierska, Anna. 1984. *The Passive. A Comparative Linguistic Analysis*. London: Croom Helm.

Sten, Holger. 1952. *Les temps du verbe fini (indicatif) en français moderne*. København: Munksgaard.

Sørensen, Finn. 1996. NPers denotationsmuligheder. M. Herslund, red. *Ny forskning i grammatik* 3, 84-101. Odense: Odense Universitetsforlag.

Thomas, Jacques. 1970. Syntagmes du type "ce fripon de valet", "le filet de sa mémoire", "l'ennui de la plaine". *Le français moderne* 38.293-306, 412-439.

Togeby, Knud. 1951. *Structure immanente de la langue française*. *TCLC* VI. København: Nordisk Sprog- og Kulturforlag. [2. udg., Paris: Larousse, 1965].

Togeby, Knud. 1982a. *Grammaire française. Volume I: Le nom*. Edité par M. Berg, Gh. Merad et E. Spang-Hanssen. *Etudes Romanes de l'Université de Copenhague*. København: Akademisk Forlag.

Togeby, Knud. 1982b. *Grammaire française. Volume II: Les formes personnelles du verbe*. Edité par M. Berg, Gh. Merad et E. Spang-Hanssen. *Etudes Romanes de l'Université de Copenhague*. København: Akademisk Forlag.

Tucker, G. R., W. E. Lambert & A. A. Rigault. 1977. *The French Speaker's Skill with Grammatical Gender: An Example of Rule-Governed Behavior*. Haag: Mouton.

Vendler, Zeno. 1967. *Linguistics in Philosophy*. Ithaca: Cornell University Press.

Verkuyl, Henk J. 1972. *On the Compositional Nature of the Aspects*. Dordrecht: Reidel.

Verkuyl, Henk J. 1993. *A Theory of Aspectuality. The Interaction between Temporal and Atemporal Structure.* Cambridge: The University Press.

Vetters, Carl & Willy Vandeweghe, red. 1991. *Perspectives on Aspect and Aktionsart*. *Belgian Journal of Linguistics 6*. Bruxelles: Editions de l'Université de Bruxelles.

Vikner, Carl. 1985. L'aspect comme modificateur du mode d'action: à propos de la construction *être* + particpe passé. C. Vet, red. *La pragmatique des temps verbaux*. *Langue française* 67.95-113.

Vikner, Carl. 1986. Aspect in French: The modification of Aktionsart. F. Sørensen, red. *Aspects of Aspect. Three Studies on Aspect in English, French and Russian*. *CEBAL Series* 9.58-101.

Vikner, Carl. 1994. Change in Homogeneity in Verbal and Nominal Reference. C. Bache et al., red. *Tense, Aspect and Action. Empirical and Theoretical Contributions to Language Typology*, 141-164. Berlin-New York: Mouton de Gruyter.

Vikner, C. & S. Vikner. 1997. The Aspectual Complexity of the Simple Past in English. A Comparison with French and Danish. C. Bache & A. Klinge, red. *Sounds, Structures and Senses. Essays Presented to Niels Davidsen-Nielsen on the Occasion of his Sixtieth Birthday*, 267-284. Odense: Odense Universitetsforlag.

Vinay, J.-P. & J. Darbelnet. 1958. *Stylistique comparée du français et de l'anglais.* Paris: Didier [1977].

Weinrich, Harald. 1973. *Le temps. Le récit et le commentaire.* Paris: Seuil. [1964[1]].

Wilmet, Marc. 1986. *La détermination nominale*. Paris: PUF.

Zuber, Ryszard. 1973. La catégorématicité et les adjectifs en polonais. *Langages* 30.125-131.